Dr. KARL ADAM

KRIST U SVIJETU

Dr. KARL ADAM

KRIST U SVIJETU

TIPOGRAFIJA D. D., ZAGREB

KRIST U SVIJETU

DR. KARL ADAM
REDOVNI SVEUČILIŠNI PROFESOR U TÜBINGENU

SENJ 1940
IZDANJE NAKLADE „FIDES"

NAKLADA „FIDES", SENJ

(HRV. PRIMORJE)

izdala je ova djela:

Kalan Ivan:	SVIJET ZA KRISTA, (rasprodano)
Gatterer dr. M.:	U SVIJETLU VJERE, (rasprodano)
Meschler dr. M.:	ZNAČAJ KRISTOV . . Din 12.—
Meschler dr. M.:	TRI TEMELJA DUHOVNOG ŽIVOTA, broš. . . . . Din. 14.—
	vezano . . . . . Din 18.—
Šmic dr. P.:	NJEGA TIJELA, (pouka o spol. životu) . . . . . . Din 12.—

»Ovim ste prijevodnim djelima obogatili kršćansku literaturu i ponudili hrvatskom narodu najbolje misli vrlo učenih i slavnih pisaca. Uzvišeni i delikatni predmeti nauke i morala ne bi mogli biti prikladniji izloženi.« Nj. Uzoritost Hermenegildo kard. Pellegrinetti u pismu na urednika naklade »Fides«.

Odobrenje Biskup. Ordinarijata u Senju br. 74.8-I-1940.

Cenzor: † VIKTOR, biskup.

prof. M. Glažar, kanonik

KRIST I ŽIVOT

Krist je propovijedao, da proslavi nebeskog Oca, da ispuni volju Božju i da ustanovi kraljevstvo nebesko. Ovo je jedino potrebno; sve se zemaljsko gubi pred ovim ciljem. »Tko ne mrzi svog oca, svoju majku, svoju ženu, svoju djecu, svoju braću i sestre, pa i svoj vlastiti život, ne može biti moj učenik« (Mt. 10, 37; Lk. 14, 26).

Ne pričinja li nam se, kao da Isus u živoj želji, da proslavi nebeskog Oca, ne pozna ili kao da omalovažuje vrednote ovoga svijeta, pa i naš vremeniti život, koji se hrani i obiluje tim vrednotama? Zar Gospodina nije nimalo briga za svijet, u kom je toliko protivština i napetosti? Ili je ovaj svijet jedino u nekoj udaljenoj vezi s nebeskim kraljevstvom i služi samo za vježbalište i bojište za bojovnike Božje? Kamo pripada Krist po smjeru svoga ljudskog duha? Je li se priklonio misticima, koji se u grčevitom penjanju do Boga odriču svakog ljudskog veselja, pa zemlju drže tamnicom ili tuđinom? Je li Krist izbjegavao život, što ga je u tihim galilejskim dolinama a i u bučnim ulicama Jeruzalema smijući se, plačući, raskošno, oholo, snažno okruživao, — ili je bio gospodar toga života?

PREDANOST U OČEVU VOLJU

Nijednu crtu na Kristovoj osobi nijesu evanđelisti tako oštro i snažno istakli kao njegovu silnu ljubav prema nebeskom Ocu i bezuvjetnu predaju čitavog bića u službu Očeve božanske volje. »Moja je hrana, da vršim volju onoga koji me je poslao« (Iv. 4, 34). A taj Otac nije za Isusa Krista neko beskrvno i od svijeta udaljeno božanstvo, kako ga je predočivala ondašnja savremena helenistička filozofija a kasnije pod njezinim uplivom i židovska teologija: Bog, koji sjedi u tišini i miru na prijestolju iznad oblaka te je u vezi s ljudima jedino preko vojske svojih duhova. Otac Kristov jest živi Bog, koji se je objavio. Kristovo se propovijedanje oslanja u ovoj točki na naviješćivanje proroka, koji nijesu o Bogu drugačije govorili nego kao o punoj životnoj, osobnoj prisutnosti i snazi. Za Isusa je Otac, koji neprestano radi (Iv. 15, 19), koji neprestano djeluje (Iv. 9, 4). Otac daje sunce i kišu (Mt. 5, 45). Nebeski Otac oblači ljiljane u polju (Mt. 6, 30) i hrani ptice (Lk. 12, 24). Nijedan vrabac ne pada na zemlju bez znanja Očeva (Mt. 10, 29) i sve su kose na čovječjoj glavi pobrojene (Mt. 10, 30). Svojstva i vrijednost čovjeka, njegovi »talenti«, jesu Božji, i Bog će »svoje« natrag tražiti (Mt. 25, 15). Kruh, što ga svaki dan jedemo, jest dar Očev. Čovjek pripada čitavim svojim bićem i djelovanjem Bogu kao što ovca svome pastiru i vlasniku (Lk. 15, 16). I zato udes svijeta i čovjeka ovisi o Božjoj volji. Od Boga ovisi razvitak svjetskih

događaja, ratovi i potresi, sve do sudnjeg dana. Svi duhovni velikani, proroci (Mt. 23, 29.37) i Ivan Krstitelj (Mt. 11, 10; Iv. 1, 6), poslani su od Boga. Prvi je pred svima Sin Očev.

Sve stvorene uzroke, neumoljivu snagu naravnih zakona i ljudsku volju za rad ne smatra Isus Krist konačnim pokretnim silama. U svemu, u svim događajima i djelovanju vidi Isus na dnu svega Božju ruku. Nema na svijetu upravo ništa, što nije podvrgnuto Božjoj volji. Sve što se događa, Bog hoće ili dopušta.

Zbog toga može Kristovo stanovište prema životu i njegovim vrednotama biti samo izrično pozitivno; što više: vjerski posvećeno i uzvišeno. Krist ne gleda u životnim događajima hladnu nuždu te bezdušnu i neumoljivu sudbinu. Isus vidi u svemu što opstoji duh, najvišu slobodu i dobrotu, volju Očevu. Za Isusa Krista nema »mrtve« naravi. U gori i u vodi, u cvijeću i u pticama, a nadasve u Božjem ljubimcu — čovjeku, nalazi njegova Bogom opojena duša najveći život, dubinu i najdragocjenije, što uopće opstoji. Na taj se način susreće Isus u stvarnom svijetu s Očevom voljom, neposredno doživljuje Očevu mudrost, dobrotu i ljepotu i taj susretaj postaje pobožnost, molitva, religija.

ISUS I PRIRODA

Nije stoga čudo, što Krist promatra prirodu stvarno, s puno topline i osjećaja; to je toliko suvremeno i dražesno. Njegove priče, na oko neznatne i neprimjetljive a opet pravo remek-djelo, broje se u biserje svjetske književnosti. On se veseli pticama nebeskim, koje ne siju i ne žanju. Primjećuje djecu na ulici kako plešu, zviždе, pjevaju i kako se svađaju. Sad se sjeća radosti mlade majke, što je zaboravila na svu bol u porođaju novorođenčeta; sad primjećuje kućanicu, kako brižno traži izgubljeni novac. I ono što vidi sitno i maleno na putu, ljubezno podigne, jer nas sjeća na Boga i pušta, da se o tome govori. Ljubav prema prirodi nije kod Isusa Krista kakvo čuvstveno oduševljenje kao kod pjesnika! Krist ne želi, da obožava narav! Njemu je priroda zorno izgrađena i živa volja Božja. Ljubav prema prirodi samo je malo drugačije usmjerena ljubav prema Bogu i njegovoj svetoj volji; zbog toga je ta ljubav prema prirodi istinska i srdačna.

ISUS I ČOVJEK

Dakako, još srdačnije, neopisivo srdačnije priklanja se Isus čovjeku. Čovječje biće toliko je prožeto i spojeno s voljom Očevom, da se ne može u isto vrijeme Boga voljeti a čovjeka ne voljeti. Stari Zavjet postavio je obadvije zapovijedi »ljubi Boga i svoga bližnjega« neposredno jednu uz drugu, a Isus Krist ih je spojio u jedno životno pravilo: »Činite sve što

hoćete da i vama ljudi čine; to je zakon i proroci« (Mt. 7, 12). Ljubav prema bližnjemu jest naličje ljubavi prema Bogu. Kao što Krist ne priznaje jednostrano obožavanje prirode tako ne priznaje ni štovanje bližnjega, u kom bi se zaboravilo Boga. On ljubi ljude, jer ih i Bog ljubi. »Po ovoj višoj ocjeni prima Kristova ljubav prema čovjeku svoje mjerilo, svoju finoću, svoje zrnce soli i mrvicu mirisave ambre« (Nietsche). Ali baš tim postaje Kristova ljubav posve ispravna, osobna, nježna, upravo tako duboka i iskrena kao što mu je i ljubav prema Ocu. »I uze dijete, stavi ga u sredinu i zagrli ga« (Mk. 9, 35). Kako se Isus zna savršeno uživjeti u razna tuđa duševna stanja, u tjeskobu očinskog srca (Mk. 5, 36), u duboku bol osamljene majke (Lk. 7, 13), u duševnu rastrojenost bolesnika (Mt. 9, 2)! Njegovo držanje prema zatečenoj preljubnici, prema raskajanom Petru i prema javnoj grešnici — kad govori i kad šuti — ubraja se u najobljubljenije i najčitanije stranice čitavog Evanđelja. A kako se Gospodinu istom uzbudi duša, kada susretne čovječju bol i nevolju! Evanđelista često opetuje: »bijaše mu žao naroda« (Mt. 9, 36; 14, 14; 15, 32; Mk. 1, 41; Lk. 7, 13). Bila je to značajna crta Isusova srca, pa se duboko usjekla u sjećanje evanđelista. Gospodin odbija više puta tuđe neumjesne molbe (Lk. 12, 14; Mk. 5, 19), ali ne odbija nikada molbe za pomoć u nevolji. »I sve ih je ozdravio« (Mk. 6, 56; Mt. 4, 24; Lk. 4, 40). Često i ne čeka, da ga mole (Mk. 1, 25; 3, 3). Radije pušta da se farizeji sablazne njegovim prividnim zane-

marivanjem zapovijedi počinka u subotu nego da uskrati nevoljniku svoju pomoć (Mk. 1, 23; Lk. 13, 14; Iv. 5, 9). Krist ne može u svojoj blizini gledati nikakve bijede; ne može ni blagovati a da prije ne izliječi bolesnika u sobi (Lk. 14, 2). U razgovoru s bolnima upotrebljuje najnježnije riječi: »Sinko«, kazuje uzetomu (Mk. 2, 5), »kćeri«, naziva bolesnu ženu (Mk. 5, 34). A kada se ljudska bol i bijeda otvori pred njim poput ponora, kao što je to bilo kod Lazarova groba i kad je promatrao na propast osuđeni Jeruzalem, tada »se zgrozi u duhu i smrti« (Iv. 11, 33), i »plače« (Lk. 19, 41). Kristov su život i čudesno djelovanje »kao pjesma ljubavi, koja pobjedonosno kroči preko najvećih poteškoća« (Ninck). Isus se toliko poistovjetio s bližnjim, da se »njemu samome« čini, što se učinilo »jednom od najmanje njegove braće«.

Kako se Krist napadno razlikuje od Ivana Krstitelja! Kod propovijednika iz pustinje ljubav je ostala posvema u pozadini. Askete lako izgube sućut za tuđe boli. Krist ne ostaje u pustinji; ide među ljude. I ne vidi među njima samo zlu volju i grijeh; njegovo veliko i bogato srce pripada ljudima i ljudskoj bijedi.

KRIST I RADOST

Isus se i raduje s ljudima; to je baš ona točka, koja nam neobično rasvijetljuje način, kako Isus gleda i shvaća život. »Trpi i odriči se«, propovijedao je car Marko Aurelije. Neoplatonici nazivali su tijelo »tamnicom za dušu«. Stari egipatski svećenici nijesu znali

bolje lozinke za život nego: »bježi, šuti, plači!« U Isusovo su vrijeme jednako tako mislili »pravednici« i »odijeljeni« (farizeji). Oslanjajući se na predaju starih (Mt. 15, 2) povećali su farizeji pet velikih narodnih postova još postom svakog tjedna u ponedjeljak i četvrtak te ubiše svako veselje strogim i uskogrudnim pravilima za post. Još i Ivan Krstitelj sa svojim učenicima, »strogo posti«. Isus svijesno nastupa protiv ovakovih zahtjeva (Mt. 11, 18; Lk. 7, 33, 34): ne zabacuje sam post — sâm je četrdeset dana postio u pustinji — nego osuđuje duh židovskog posta. Za židove su posni dani bili dani žalosti i nutarnje potištenosti, jer su ih sjećali na nesretne dane iz narodne povijesti. Isus ne će, da se na taj način posti. »Kad postiš, namaži svoju glavu mirisavim uljem« (Mt. 6, 17)! Gospodin mjeri vrijednost i čast posta kao svaku drugu pobožnu vježbu po nutarnjem veselju srca, po čistom i radosnom podlaganju božanskoj i očinskoj riječi. Nije dobar post, ako nas tišti i oduzima snagu. Zato Isusovi učenici ne poste, »dok je mladoženja (Isus) među njima« (Mt. 9, 14). Ako Krist ne prihvaća za svoje kraljevstvo mrtvenje, kako su ga naučavali i vršili Farizeji, znači, da svijesno odbija od sebe svaku tamnu, grčevitu, nasilnu askezu i da se odlučno priklanja slobodnom i radosnom i oduhovljenom smjeru života. Ako je David smio jesti prijesne hljebove, određene za hram, tko će braniti djeci da jedu, što im Otac pruža (Mt. 12, 4)? Radi toga sudjeluje i Gospodin u bezazlenim malim rado-

stima, što mu ih dan donosi. Odaziva se pozivu na gozbu, i ako će ga njegovi ljuti neprijatelji pogrdno nazivati »izjelicom i pijanicom« (Mt. 11, 19). Jednom priredi Levi (Lk. 5, 29), ili bilo koji drugi farizej (Lk. 7, 36; Mt. 14. 3), u njegovu čast veliku gozbu. Drugi put blaguje u povjerljivom društvu kod Šimuna Petra i njegove punice (Mt. 1, 31) ili kod zaposlene Marte (Lk. 10, 38) ili dopušta, da ga Zakej pozove u goste (Lk. 19, 6). U veselim svatovima tvori svoje prvo čudo (Iv. 2, 10). Značajno je, da baš vesela i slasna gozba (Lk. 15, 22; Mt. 8, 11) i svečani pir (Mt. 22, 11; Lk. 12, 36) često pružaju Isusu okvir i gradivo za njegove priče. Pa i rajska slava prikazana je kao sjedanje za stol s Abrahamom, Izakom i Jakovom (Mt. 8, 11). I zadnje, najbolje, što je mogao dati na zemlji svojim učenicima, jest gozba ljubavi, gozba vječne zajednice u svom Tijelu i Krvi.

Ne stoji Nietsche-ovo mišljenje, da se Krist nije nikada smijao. Kako da ne bi poznavao duboku i čistu radost baš onaj, koji je sam navješćivao radosnu vijest o Ocu te u svakom veselju i nevolji gledao nevidljivu ruku svoga predobroga Oca? U Očevoj volji ljubio je Isus ljude i njihov život. Dirao ga je ljudski plač ali i radosni smijeh.

ISUS I LJUDSKA BIJEDA

Volja je nebeskog Oca mjerodavna za Gospodina kad gleda ljudske slabosti i bijedu, što se kao blato i nečistoća skupljaju na dnu čovječje duše. Nijedno oko

ne vidi tako bistro kao njegovo svu čovječju slabost i grešnost. »Vi ste zli« (Mt. 7, 11), »vi ste zlobni« (Mt. 12, 34), »vi ste licemjerno i preljubničko pokoljenje« (Mt. 12, 39). Iz ovih se riječi osjeća neka nutarnja tajna odvratnost proti iskrivljenoj i iznakaženoj čovječjoj naravi. Međutim Krist vidi i to, da i ova ljudska bijeda ima neku nutarnju povezanost s voljom nebeskog Oca pa je još dalje podnaša. Zbog toga ozvanja u Kristovoj duši svečana, ljupka pjesma beskrajne strpljivosti s ljudskim slabostima. Ne smije se iščupati korov, treba ga pustiti rasti sve do dana Božje žetve! Ne smije se sazivati oganj s neba na nevjerne gradove, jer Otac daje sunce i kišu i grešnicima! A jer sve to ovisi o Ocu, zato »nemojte suditi«! Ne može se već na ovom svijetu odijeliti grešnika od pravednika. Sin Abrahamov, pa bio svećenik i levit, nije uvijek bolji od Samaritanaca. Kristova kraljevska nadmoć nad svakom nakazom ljudskog duhovnog života, nad svim ćudorednim, društvenim i narodnim razlikama i protivnostima ukorijenjena je u Očevoj volji. Radi toga stoji Gospodin izvan i povrh svih gospodarskih i političkih borba; ne bavi se pitanjem baštine (Lk. 12, 14); caru treba dati, što je carevo, a Petar neka turi mač u korice!

KRIST I ŽIVOT

A kakav je Isusov stav prema životu? Nema kod Gospodina osjećaja, da je sit života; nema ni nemoćne svjetske boli, ni plašljivog bježanja od svijetla. S oba zdrava oka gleda stvarnost života; taj život prihvaća obim rukama i priznaje čitavim srcem. Nema nijedne životne pojave, koju ne bi htio vidjeti ili koju bi htio nasilno odstraniti. Krist nije sanjar. On je realist; stvarni život prihvaća u punom opsegu, bilo da život baca svijetlo ili tminu. Ali Kristova prednost ljudima i stvarnosti nije nikakva »ljubav na zapovijed«, niti je običan čin ravnodušne i hladne poslušnosti prema Bogu.

Volja Božja i životne pojave nijesu za Gospodina nešto što je odvojeno i što je samo vanjskim načinom međusobno povezano. Volja se Božja očituje u pojavama života. Kad Isus Krist ljubi volju Božju, ljubi i te pojave života u njihovoj biti. Krist se osjeća jedno sa svakim životom; za njega je sve što postoji čvrsto povezano sa životnom snagom volje Božje, koja se očituje u svim pojavama života.

Ali vrijedi i ovo: baš zato jer Krist ne gleda život drugačije nego kao izražaj Očeve volje, obuhvatila je njegova ljubav prema Ocu i ljubav prema stvarnom životu. On ne pripada drugačije stvarnosti nego Ocu. I zato ga život nije nikada zarobio. Kad se zemaljska ljepota sukobljuje s Očevom voljom, u Kristovoj duši takva ljepota ne nalazi odziva. Neka čudesna nutarnja ravnoteža, neka samosvijesna vladalačka nadmoć u osjećaju i čuvstvu oplemenjuje i preobrazuje njegovu radost i ljubav prama životu. Kristov dugi post u pustinji, probdjevene noći, siromašni putnički život, naporne propovijedi, trajna briga za sirote i bijednike, njegov zreli i odlični način prepirke s podmuklim protivnicima, a nadasve heroizam njegova života i smrti mogu se samo tako razumjeti, što je sve to proisteklo iz srca, koje je bilo gospodar svojih osjećaja te ga nije nadvladala nijedna pojava u životu. Isus je kroz sve pojave života prolazio kao vladar i njihov gospodar.

Krist nije bježao pred životom; nije ni podlegao životu; Krist je vladao životom!

KRISTOVA MOLITVA

»S Isusom Kristom počinje novo vrijeme nutarnje i produhovljene molitve« (Heiler). »Duhovnost u osobnom smislu donio je istom Isus« (Söderblom). »Isus Krist je najjači molilac u povijesti« (Wernle). Isusova je molitva na Maslinskoj gori »najdublja riječ vjere, što je ikad bila izrečena« (Höffding).

Da bi što bolje osvijetlili ovaj sud vjerskih istraživača, pokušat ćemo pogledati u unutrašnjost molitve Gospodinove.

MOLITVA I RAD

Evanđelja jednodušno opisuju Kristov život na zemlji kao život molitve. Prvo javno svjedočanstvo Očevo, kojim ga je Otac na početku mesijanskog djelovanja počastio, zadobio je Krist u molitvi. »Kad je Isus bio kršten i dok se molio, otvorilo se nebo nad njim« (Lk. 3, 21). Isusov se spasonosni dušobrižnički rad neprestano hranio tihim razgovorom u molitvi s nebeskim Ocem. »I rano jutrom ustade, dođe na samotno mjesto i stade moliti« (Mt. 1, 35). »On se povuče u samotni kraj i moljaše« (Lk. 5, 16). »I pošto je otpustio narod, uspe se na goru, da uzmogne sam moliti. Bilo je kasno i bijaše sam tamo« (Mt. 14, 23). Evanđelisti neprestano izvješćuju o toj tihoj i samotnoj molitvi (Lk. 9, 18; Mt. 62, 36). Oso-

bito ima evanđelist Luka oštro oko za Gospodinovu molitvu. On sam posebno spominje, da se Isus popeo na brdo Preobraženja, kamo su ga po svjedočanstvu Mateja i Marka pratila jedino njegova tri povjerljiva učenika, da bi na tom brijegu molio (Lk. 9, 28). Isto tako saznajemo baš od sv. Luke, da se Gospodin pripravio molitvom kroz čitavu noć na čas izbora apostola i tako posvetio izbor. »U te dane pope se Isus na brdo da moli. I proboravi čitavu noć moleći se Bogu. A kad nastade dan pozva svoje učenike« (Lk. 6, 12, 13). I ostali nas evanđelisti upućuju, da je Kristovo mesijansko djelovanje bilo učvršćeno molitvom. Sv. Ivan opisuje (11, 41), da je Gospodin molio pred grobom Lazarovim: »Oče, zahvaljujem ti, što si me uslišao. Znao sam, da me uvijek uslišavaš«. Gospodin prosuđuje, eto, svoje čudo kao uslišanu molitvu. I sv. Marko posvjedočuje, da je Krist kod ozdravljenja gluhonijemoga »pogledao na nebo i uzdahnuo«, prije nego je izgovorio riječ »otvori se!« (Mt. 7, 34), i da je pred bjesomučnim dječakom izjavio: »Ovaj se rod đavolski može istjerati samo molitvom i postom« (Mt. 9, 29). A svi evanđelisti (Mt. 14, 19; Mk. 8, 6,; Lk. 9, 16; Iv. 6, 11) pripovijedaju, da je čudo umnažanja hljebova započeo Isus hvaleći nebeskom Ocu i blagoslivajući hljebove.

MOLITVA I TRPLJENJE

Kao što su Kristova mesijanska čudesa, tako je i njegovo mesijansko trpljenje bilo povezano s molitvom. U oduljoj svećeničkoj molitvi na zadnjoj večeri, koju je zabilježio Ivan — glasnik nutarnje pobožnosti — posvećuje Gospodin samog sebe proslavi Očevoj i predaje se za život svojih. U hvalospjevu i blagosivanju ustanovljuje novozavjetnu gozbu u svojoj krvi (Mt. 26, 26; Mk. 14, 22; Lk. 22, 19). U Getsemanskom vrtu prikuplja u dirljivoj molitvi snagu za mesijsku žrtvu (Mt. 26, 39). A u najvećoj smrtnoj borbi šapću mu usne riječi psalmiste (Ps. 21, 2): »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?« (Mt. 21, 46; Mk. 15, 34). I ovdje nas izvješćuje sv. Luka točnije o Kristovoj molitvi na umoru, jer nam je zapisao, da je Kristova spasonosna ljubav proplamsala i na križu u vapaju: »Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine!« (Lk. 23, 34). Gospodinova je zadnja molitva bila predavanje samrtničkog daha u ruke Očeve: »Oče, u ruke tvoje predajem svoj duh« (Lk. 23, 46).

Pogledati u Kristov život molitve znači zaviriti u svijet njegovih tajanstvenih odnošaja prema Ocu; iz Gospodinove molitve izbija i onaj savršeni način, kako je širio Očevu slavu.

MOLITVA ŽIVOTNA VEZA

Gospodin je bio svijestan, da je u trajnoj životnoj vezi s nebeskim Ocem. »Vidjet ćete nebo otvoreno i anđele Božje, kako silaze i uzlaze na Sina čovječanskoga« (Iv. 1, 52). Ovu svijest unutarnje veze s Bogom zadobio je zajedno sa svojom ljudskom naravi; kao sretna, nutarnja pratilica bila je uz njega od rane mladosti. »Zar nijeste znali, da moram biti u onom što je Oca mojega?« (Lk. 2, 49). Nijedna mu riječ nije tako zgodna, da označi svoju vezu s Ocem, koliko izraz: moj Otac, što ga toliko puta opetuje. Te drage riječi imaju neki sasvim osobni, nježni prizvuk u Kristovim ustima; pripadaju samo njemu. »Nitko ne pozna Oca nego Sin« (Mt. 11, 27). Krist se združuje s Ocem u takvo jedinstvo, u kome ne može sudjelovati nijedno stvoreno biće. »Oče naš« uči moliti svoje učenike. Bog je »njihov« Otac i »vaš« Otac. Jedini Gospodin moli »Oče moj«. I jedini on čuje odgovor Očev: »Ti si moj predragi Sin« (Mk. 1, 11). To je najviša i najdublja veza, u kojoj je njegova čovječanska duša svijesna, da je neprispodobivo i nedostiživo povezana u jednoj osobi, s božanskom Riječi. »Sin« je veći nego svi anđeli u nebu (Mk. 13, 31). Što je je Isus kao Sin, ne zna nitko osim Oca (Mt. 11, 27). Radi toga je i Kristova molitva Ocu u svom zadnjem razlogu trajno i svijesno osjećanje najnježnije ljubavi i najuže povezanosti s Ocem. Kristova je molitva neprestani odraz njegove srdačne veze s Bogom i odsjev svijesnog djetinjstva Božjega; nikad prije ni kasnije nije bilo više

takve molitve na zemlji. »Ljubi Gospodina Boga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom« — ova je starozavjetna glavna zapovijed potpuno po dubini i po opsegu samo jednom bila shvaćena i proživljena i to u utjelovljenom Sinu Božjem. U molitvi Kristovoj izmjenjivalo je čovječanstvo i božanstvo svoj život. Zaustavili smo se baš na pokretnoj i pogonskoj snazi onih tajinstvenih odnošaja, u koje je ljudska Isusova duša unišla kad je Riječ tijelom postala.

NUTARNJA MOLITVA

Kristova je molitva od svih njegovih čina osobito lično i nutarnje djelo, jer izvire iz dubine njegovog osobnog života i iz svijesti, da je povezan s Bogom kao nitko prije ni poslije. Ono što je unutarnje i lično odlikuje se jednostavnošću, zato oštrom riječi kudi Gospodin svaku bujicu riječi i mehanizam kod molitve. »Kad molite, ne govorite mnogo kao pogani« (Mt. 6, 7). Što se istinski osjeća, izriče se jednostavno i skromno. Krist zabacuje sve što kalja čistu nakanu kod molitve, svako očijukanje s ljudskom pohvalom i neumjesnu želju, da druge primjerom izgradiš. »Takvi su već primili svoju plaću« (Mt. 6, 5). Što više: »Kada moliš, uđi u svoju sobicu, i zatvori vrata te se moli svom Ocu u skrivenosti« (Mt. 6, 6). Krist uči da moliti se znači odbaciti svaku vanjštinu, sve nelično i ostati sam sa svojom čistom dušom. U molitvi se dodiruju čovječje Ja i božansko Ti; u duši vlada

šutnja, jer Bog govori. Molitvu, dakle, shvaća Isus toliko osobnim činom, da se ličniji ne može ni pomisliti. »Rastresena« molitva nije nikakva molitva. Prije Krista nije se znalo za savršenu molitvu. »Ono što nekršćanske religije pokazuju od osobnoga života u molitvi, jest neizmjerno mršavo, kad se usporedi s bogatstvom i s različnošću unutarnjeg života, kako se očituje u molitvi kršćanskih genija« (Heiler). »Kršćanstvo je prava domovina osobne molitve« (Söderblom), »uopće vjera molitve« (Bousset).

KRISTOVA MOLITVA

Kristova je molitva bila vrhunac osobnoga života, ali ujedno i život iz punine povezanosti s Bogom; dah Isusove duše ulazio je u živog Boga. Njegova je duša u svojoj biti uronila u božansku osobu. »Moja je hrana, da činim volju onoga koji me je poslao«. (Iv. 4, 34). To je druga osobina njegove molitve: vlastite, ljudske, od Boga udaljene želje i zahtjevi moraju mirovati: »Izgubiti svoju dušu« (Mt. 10, 39). Sve i jedino Očeva volja! Kad se dobro čini i kad se opire svakom zlu! »Sveti se ime tvoje! Dođi kraljevstvo tvoje! Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji! Otpusti nam duge naše kao što i mi otpuštamo dužnicima našim! I ne uvedi nas u napast nego oslobodi nas od zla« (Mt. 6, 9). Dakako, da će učenik Kristov moliti za svoje vremenite potrebe, za svoj svagdanji kruh. Ali samo za »svagdanji« kruh, za »današnji« kruh. A što bi i inače

dijete moglo isprositi od svoga Oca, ipak je nekako povezano je s voljom Božjim osnovama o nama ljudima. Pravi je sadržaj Isusove molitve samo Bog, njegova sveta volja, njegovo kraljevstvo. Kristova je molitva svijesno uvrštavanje čitavog sebe u volju Božju, potpuno predanje u Božju službu. Nije to nikakvo blijedoliko i sladunjavo blaženstvo, slatka igra u osjećaju božanstva, milinom opojeno zamiranje u Božjem miru kao što je to slučaj kod ovog ili onog ekstatičara. Ta Bog nije za Krista Bog čiste nadosjetnosti, nedohvatno boravište blaženih, do kojeg se mogu popeti samo od svijeta odijeljeni i zanešeni duhovi. Krist zna u molitvi za Boga, koji radi: »Otac radi a i ja također radim« (Iv. 5, 17). Radi toga Gospodin vidi Boga u vrapcu i u ljiljanu na polju. Čitavo njegovo gledanje prirode jest molitva.

ČOVJEK U MOLITVI

A nadasve vidi Isus Boga u čovjeku. Čovjek je, bio »dobar« ili »zao«, dijete Očevo, kome šalje »sunce i kišu« (Hb. 5, 45). Čovjek stoji tako blizu srcu Očevom, da tko ljubi Boga, mora ljubiti i čovjeka, bio to Samaritanac ili Židov, bolestan ili zdrav, pravednik ili grešnik. Služiti bližnjemu postavio je Gospodin u središte vjere, jer vjera bez ljubavi prema bližnjemu nije vjera. »Zato prije nego molite oprostite, ako imate što protiv drugoga, da i vama oprosti vaš nebeski Otac« (Mk. 11, 25). »Pomiri se sa svojim bratom pa onda dođi i prinesi svoj dar!« (Mt. 5, 23.).

Farizej, koji se moli u hramu i pobožnim dizanjem očiju osuđuje carinika u dnu hrama, odilazi »neopravdan« (Lk. 18, 14). Čitava široka rijeka nježne topline, koja se u molitvi Kristovoj diže do Oca, neposredno se pretvara u ljubav prema ljudima i povraća se siromasima, bolesnicima i grešnicima kao otkupna i blažena snaga. Isus nije naivan i zanešen, da bi uživao u pukoj čovječnosti. Ali je nepobitna istina, da je čovjek, nakon što ga je Krist podignuo, da radi za volju Božju, dobio neizrecivo veliku vrijednost. »Ljubiti čovjeka za Božju volju jest najodličniji i najsilniji osjećaj, što su ga do sada ljudi postigli.« (Nietsche).

DJELOTVORNA MOLITVA

Budući da je Isus stavio svoju volju isključivo u službu Očeve stvaralačke i djelotvorne volje, postaje i njegova molitva stvaralačkom i djelotvornom u službi Božjoj. Nema tu puzavosti što ubija svaku ozbiljnu težnju. Njegova je volja aktivna: »Ne moja volja nego tvoja!« Ova riječ jasno ističe, kako je gorko ali i velедušno Kristovo navješćivanje evanđelja. Tvrda je i odlučna ta odluka a ipak tako predano meka i nježna, da su mnoga usta zamucala, kad su htjela izraziti to junaštvo. Isusu nije bilo toliko teško bježati od svijeta, od bogatstva i svjetskog veselja. Nije baš tako gorko ni ono lišavanje čovjeka svih spona, o kome govore mistici. Nijesu toliko gorke ni neke vanjske poteškoće, koje se susreću u vršenju ovog ili onog djela. Gorčina i junaštvo leži u unu-

tarnjoj, poštenoj i jakoj volji, da hoćemo samo ono što Bog hoće. Samo Bog vidi ovo čisto djelo unutrašnjeg čovjeka. Čim se očituje volja Božja bilo da izričito što zahtijeva ili samo da što pripušta, mora se ljudska volja silom pokrenuti. Ako se sudi samo po vanjskom radu, mogao bi se čitavi taj pokret volje pričiniti vrlo jednostavnim. A ipak je on u svojoj nutarnjoj biti takav, da treba »upotrijebiti silu«.

Ne radi se o tome, da samo primimo na znanje Božju odluku ili njegov neumitni zahtjev kao neku vrst sudbine, kojoj se, hoćeš ne ćeš, moraš pokoriti niti o nekom pripuštanju volje Božje nad nama. Naše pokoravanje Bogu jest živi i aktivni odnošaj prema Bogu: u duši svojoj potvrdjujemo što Bog hoće, a time dušom želimo i sve ono, što se jasno pokazuje kao volja Božja. Takva nutarnja poslušnost, takvi nepomiješani i čisti pristanci na Božju volju postaju to teži, što nam je neshvatljivija i nepoznatija Božja nakana, mudrost i dobrota. Najteži su časovi, kad Bog nešto na nas pripušta. U tim se baš časovima mora utvrditi, je li čista Božja volja potpuno prevladala u meni, da li sam spreman »žrtvovati svoga jedinca Izaka«. Nigdje se kao baš u takvom času ne pojavljuje molitva kao junačko djelo, kao naporni rad za kraljevstvo nebesko, kao neko odlučno nastojanje, da Bog zagospodari nad nama. Zato je Gospodinova molitva na Maslinskoj gori najplemenitiji i najuzvišeniji oblik kršćanske molitve, najčišći dar svoje vrste.

»A Isus pođe nešto dalje, pade nice i stade se moliti govoreći: Oče moj, ako je moguće, neka me mimoiđe ova čaša. Ali ne moja nego tvoja volja neka bude« (Mt. 26, 39). I u smrtnoj borbi ostaje za Krista volja Očeva najviše i odlučno pravilo. Njegova molitva na Maslinskoj gori jest izmučeno traženje u smrtnoj stisci prave Očeve volje, jest prelijevanje u tu božansku volju, jest teškim naporom izvojevani zaziv: »Neka bude volja tvoja!«

Pred našim očima javlja se potresnom zornošću bit prave Kristove molitve: bezuvjetni pristanak na Božju volju. Na visini Kristove molitve ne bi stajala takva molitva, koja bi izbjegavala ispunjavanje Božje volje ili bi težila samo za svojim osobnim željama ili bi htjela nasilno obići vidljivu i jasnu volju Božju. Krist nije nikada prizivao Oca za svoje osobne želje. Kad ga je đavao napastovao u tom smjeru, Krist je kod prve i druge kušnje izrično odbio takvu molbu. Molitva mu je bila isključivo u službi širenja kraljevstva Božjega i časti Očeve. Ako je neposredno prije svog odlaska na muku uzdisao: »Oče, nadošao je čas, proslavi svoga Sina«, i taj je uzdisaj trebao poslužiti samo proslavi Očevoj »da i tvoj Sin tebe proslavi«. (Iv. 17, 1). Isus ne će da u časovima skrajnje potrebe zamoli Oca, da mu pošalje svoje »čete« anđela (Mt. 26, 53). — Krist nije nikada pitao za razjašnjenje »zašto« kod odluka volje Božje. Ta mu je volja zadnje i najuzvišenije objavljenje Očeve časti. Da se čovjek rodi slijep, da Sin čovječji mora trpjeti,

sve se to zbiva, da se Božja djela objave i da se svete knjige ispune.

KRISTOVA ZAHVALNA MOLITVA

Gospodinova je molitva prvenstveno zahvalna molitva, jer se poput miomirisa ovija oko Božje volje, oko čašćenja i proslave Očeve. Gospodin ne uzima u ruke ni kruha ni ribe, ne počinje i ne prestaje blagovati a da se Ocu ne zahvali. Pred Lazarovim grobom moli: »Oče, zahvaljujem ti, što si me uslišao« (Iv. 11, 41). Kad je izliječio opsjednutoga iz Geraze: »Idi u svoju kuću k svojima i javi im, kako je veliko djelo Gospodin na tebi učinio i smilovao ti se« (Mk. 5, 19). Gospodin oštro kori nezahvalnost ozdravljenih gubavaca Židova: »Nitko se nije našao, da bi se vratio i Bogu zahvalio nego ovaj Samaritanac« (Lk. 17, 18). Kad je Krist bio u punini svog mesijanskog djelovanja i primjetio na svojim učenicima dozrijevanje prvih plodova, provalila je iz njegova prepuna srca topla zahvala: »Hvala ti, gospodaru neba i zemlje, što si to sakrio mudrima učenicima a objavio malenima. Da, Oče, tako je bilo ugodno pred tobom«.

PROSNA MOLITVA

Koliko znamo o Kristovoj prosnoj molitvi, odnosi se i ta gotovo isključivo na Očevu proslavu i na širenje Božjeg kraljevstva. Moli za Petra, da mu vjera ne uskoleba (Lk. 22, 32). Prosi za učenike: »Oče, hoću da i ovi budu sa mnom, gdje sam ja« (Iv. 17, 24). Molit će Oca, da pošalje Tješitelja svojim siromašnim učenicima (Iv. 14, 16), i obećaje, da će pred svojim Ocem u nebu priznati sve, koji njega pred ljudima priznaju (Mt. 10, 32). I kad je jedan jedini put za sebe molio na Maslinskoj gori, da se odvrati od njega gorki kalež, znamo ipak, da je i u toj molitvi tražio i želio, da se ispuni Očeva volja i da ona jedina bude zadnje i odlučno mjerilo.

Tako se i tu obistinilo: jedini i pravi predmet Isusove molitve jest proslava volje Očeve. Vlastita je ljudska volja izgubila svoje pravo.

Ali zar nije baš isti Krist poticao svoje slušatelje, da svoje želje Bogu povjere, da mu smjelo iskažu svoje čežnje? I zar nije sam zajamčio: »Molite i dat će vam se«? (Mt. 7, 7.) Nije li to nekakvo protivurječje? Jedno daljnje svojstvo Kristove molitve rješava ovu poteškoću: njegovo je pouzdanje bilo veliko kao i njegova vjera.

POUZDANA MOLITVA

Ta se vrlina ne može nikako odvojiti od Gospodinove molitve. Uvijek i uvijek ozvanja Kristova riječ: »Što god molite, primit ćete, ako vjerujete«, hvali suca, koji dosuđuje pravdu udovici »ne zato, jer se boji Boga i plaši koga čovjeka«, nego, jer mu je »teška« i jer »uvijek dolazi« (Lk. 18, 1). Primjećujemo je u priči o naprasitom prijatelju, koji se ne umara kucanjem u noći na vrata, dok mu se ne

otvori, da ne bi udaranjem probudio djecu (Lk. 11, 5). Nalazimo je i u onom dirljivom isticanju snage roditeljske naravske ljubavi, koja ne daje djetetu štipavca, kad oca moli za jaje (Mt. 7, 7).

Nikad nije na svijetu nitko tolikom smjelošću, snagom i odlučnošću istaknuo moć pouzdane molitve kao što to Isus ovdje čini: »Znam, Oče, da me uvijek uslišaš« (Iv. 11, 42). Ne kaže Gospodin samo, da molitelj smije imati pouzdanja nego da se mora pouzdati, ako želi zajamčiti uspjeh svojim prošnjama. »Vjerujte u Boga! Zaista, kažem vam, ako tko reče ovom brijegu: digni se i strovali se u more, i ako pri tome u srcu ništa ne podvoji nego vjeruje, da će se dogoditi što kaže, tad će se doista i zbiti. Radi toga vam kažem: »Što god budete molili i prosili, vjerujte, da ćete primiti i dobit ćete« (Mt. 11, 22).

Jako i neslomivo pouzdanje, da će molitva biti uslišana, pripada kao naročito svojstvo pravoj molitvi. Samo se ne smije to tako tumačiti kao da je Krist naučavao, da vjera sama po sebi i svojom opojnom, i zamamljivom silom stvara takve neminovne učinke. »Kad Isus govori o vjeri, uvijek misli i na Boga« (Nick). »Vjera« mu nije ništa drugo nego bezgranično pouzdanje u svog Oca, kojemu »je sve moguće« (Mk. 10, 27). Pred Božjom svemogućnošću lomi se svaki prirodni zakon. Vjera prenosi bregove.

POVEZANOST BOŽJE I NAŠE VOLJE

Dok Krist na taj način izvađa svemoguću snagu molitve iz svemogućstva Božjeg, dotle opet povezuje najuže volju molitelja s voljom Božjom. Svemoć molitve jednaka je kao i svemogućstvo Božje, ali jedino uz uvjet, da se održaje i druga pretpostavka: da se ljudska volja slaže s voljom Božjom. Samo takva molitva, koja se bez pridržaja podudara s voljom Božjom, postaje po Božjoj volji svemožnom, jer ne traži drugo nego što Bog hoće. Kristu je postao nebeski Otac isključivo središte sveukupne molitve i razmatranja, da ne može ni pomisliti na molitvu, koja bi se odvajala od volje Božje. S tog razloga jamči Isus, da će ustrajna molitva biti neminovno uslišana u malim i najmanjim stvarima. »Zna vaš nebeski Otac što trebate, prije nego ga molite« (Mt. 6, 8). I »Bog je dobar, jedini on« (Mk. 19, 17). »Sve su vlasi na vašoj glavi izbrojene.« »Ni na vrapca, kojeg se kupuje za mali novac«, ne zaboravlja Bog (Lk. 12, 6).

Na taj je način u Očevoj volji svaka prošnja dobro položena. Nema neuslišane molitve za nikoga, tko Božju volju učini svojom. Vodi li ta volja i preko križa i smrti, ostaje volja Očeva uvijek voljom dobrostivog uslišanja. Ali ista ta volja Očeva, što nas tvrdim, strogim zahtjevom sili, da se odreknemo vlastite volje te nam svaku molbu pretvara u gorku žrtvu, ipak rješava molitelja silne nutarnje napetosti. Ista ta volja, što iskorjenjuje ljudske želje, ispunja

ipak molitelja nekim nutarnjim pouzdanjem i životnom snagom. Mjesto stare volje za životom, vječito nestalne i samodopadne, rađa se u duši sigurnost bezuvjetne saglasnosti s voljom Očevom i ogromna svijest o snazi, do koje se stvorenje uopće može dovinuti. »Tko život svoj izgubi, zadobit će ga« (Mt. 17, 25).

Iz molitve Kristove postaje jasno: Kršćanstvo je vrhunac osobnog djelovanja, nešto što ne može nitko drugi mjesto mene učiniti; nešto, što živi kao čin i djelo, kao napinjanje sila, kao trajni niz odluka »da« i »ne«, a nikada kao kakvo zasićeno mirovanje. Kršćanstvo je bezobzirni, žilavi, najjunačkiji rad i nasilje radi kraljevstva nebeskoga. U kršćanstvu se utjeruje vlastita i nestalna volja u vječnu i nepromjenivu volju Božju. Tu se smjelo odbacuje svako sitničavo sebeljublje; velikodušna ljudska ljubav otvoreno priznaje slavu Božju — vječnu volju. Pa zato se baš u kršćanstvu očituje najsnažnija volja za životom, neukrotivo pouzdanje u život, radosna sigurnost. »Neka se vaše srce ne uznemiruje« (Iv. 14, 1). Kristova je nauka vesela vijest — evanđelje.

A kojim ću putem doći do Krista i njegovog evanđelja? Postoji samo jedan kratki i jednostavni put: gledam dušu Isusovu kako moli i — vjerujem. »Iz punine njegove svi mi primismo, milost za milost« (Iv. 1, 16).

KRISTOVA NAUKA

Ako čitamo Matejevo evanđelje, odmah nam postaje jasno, da Krist nije na propovijedanje gledao kao na neku zadnju svoju dužnost. Već se u svojoj prvoj propovijedi u Nazaretu (Lk. 4, 18) poziva na jednu izjavu Izaijinu (61, 1), gdje se naglasuje, da će Spasitelj poučavati narod: »Duh Gospodnji jest nada mnom, jer me je Gospodin pomazao, da siromasima propovijedam blagu vijest.« Isus Krist izričito prisvaja sebi počasno ime učitelja. »Zovete me učiteljem i Gospodinom; imate pravo, jer ja jesam« (Iv. 13, 13). Hoće da na taj naslov ima isključivo pravo: »Nemojte se nazivati učiteljem, jer jedan je vaš učitelj, Krist« (Mt. 23, 10).

IZVORNOST GOVORA

Krista osposobljuje za učitelja i spasitelja, ako se njegove govore promatra s posve ljudskog stanovišta; u prvom je redu izvornost misli i neposrednost u propovijedanju. On nije kao Pavao sjedio do nogu znamenitog Gamalijela. Odrastao je u skromnoj stolarskoj radionici i nisu mu bila pristupačna probrana sredstva za postizavanje naobrazbe. Nitko ne zna za kakvog Kristovog učitelja. Njegovi su se zemljaci iz Nazareta čudili, kad su ga čuli govoriti.

»Odakle mu ova mudrost? Nije li to tesarov sin?« (Mt. 13, 54). Krist je crpao svoje znanje iz vlastite duše a ne iz pročitanog i naučenog gradiva. »Što sam od svog Oca vidio, to vam govorim« (Iv. 8. 38). Jedinu knjigu, na koju se od vremena do vremena poziva, jest sv. Pismo, pisana riječ Očeva. Gospodin misli i govori jezikom, slikama i predodžbama Staroga Zavjeta, ali ne čita kao drugi vjerni učenici starozavjetne knjige nego kao gospodar i učitelj, koji je došao da Zavjet ispuni do zadnjeg slova. Protiv Mojsijeve riječi, dapače, protiv zapovijedi Jehovine, postavlja nadmoćnu vlastitu nauku: »A ja vam kažem« (Mt. 5, 20). Stari Zavjet ne drži nečim zadnjim i najvišim u Božjoj osnovi. U svojoj vlastitoj bogočovječanskoj svijesti nosi Gospodin ono, što je najviše i najvrednije na ovom svijetu. Jasna svijest vlastitog osobnog dostojanstva daje mu snagu, da se digne i protiv ugleda samog Mojsija. Pa i kad tumači sv. Pismo, nastupa Krist sam samcat bez ičije pomoći i usluge. Takav je već bio kao dvanaestgodišnji dječak u hramu: »Svi koji su ga slušali čudili su se njegovom razumu i njegovim odgovorima« (Lk. 2, 47). A kad je na vrhuncu svoga života navješćivao svoje novo evanđelje u hramu pred pismoznancima, pitali su oni začuđeno: »Kako ovaj razumije pisma a nije ih učio« (Iv. 7, 15)! Isus je posve drukčije nego pismoznanci čitao i tumačio svete knjige. Osjetio je to narod odmah, jer je ostavljao farizeje i pismoznance i pristupao k Isusu. »Čudili su se njegovoj nauci, jer je učio kao onaj koji

ima vlast a ne kao pismoznanci« (Mk. 1, 22). Velikan se dao na posao; jedan moćni i silni duh, koji istinu ne traži teškim naporom i ne traga za njom, jedan pravi veleum, koji istinu već posjeduje od pamtivijeka. Krist je istinu neposredno doživio, pa je trebalo samo da zagrabi iz bogate riznice svoga srca, da izvadi novo i staro, kako se sam izrazuje (Mt. 13, 52).

JEDNOSTAVNA I SNAŽNA PROPOVIJED

Budući da su Gospodinovi govori samo vanjski okvir osobne i neposredno doživljene istine, zato su tako neobično jednostavni a pri tom ipak silno snažni i privlačivi. Ako se govori o stilu Kristovih govora, onda treba istaći, da ga valja tražiti u neobično čudesnom umijeću, da ono što je najsilnije, najveće i najuzbudljivije kaže tako jednostavno i prirodno kao da drugačije ne može ni biti. »Marto, Marto, što se brineš za mnogo toga, samo je jedno potrebito« — koliko su ove lako nabačene riječi uzbunile milijone ljudi u njihovoj svagdašnjici i privukle ih do višeg i nutarnjeg duhovnog života! »Mnogo joj se oprašta, jer je mnogo ljubila« — duge, tamne, bolne staze života čovječanstva bile su ovom riječju osvijetljene svijetlom i postadoše za mnoge vatrenom stazom žrtve i pregaranja. »Ako ne budete kao djeca, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko« — kako je ova izreka preplašila ljude, zasićene prebogatom kulturom i dovela ih do prirodnoga, poniznog i skromnog života! I tako bi se moglo riječ

po riječ Gospodinovu preispitati u svijetlu povijesti, pa bi primjetili, koliko je toga preokrenula i preobrazila. »Dajte caru što je carevo a Bogu što je Božje!« »Što koristi čovjeku da zadobije čitav svijet a trpi štetu na svojoj duši.« »Tko izgubi svoj život, opet će ga zadobiti.« Nema ništa pretjeranog, govornički namještenog ili izvještačenog u ovim riječima. U daleko bučnijim tonovima grmili su proroci svoje propovijedi. Njihovi su govori i nastupi bili puni snažnih prispodoba; riječi su podrhtavale od lične strasti i bile ožarene svetim gnjevom. Riječ je Kristova jednostavna, mirna i prirodna kao on sam i kao dijete, što ga blagosiva. Samo u svojim obrambenim govorima i nastupima kod suda sjeća nas na Jeremiju i Oziju. Svi ostali govori mirišu mirisom ljiljana i masline, pod kojom je govorio; iz njih čuješ i cvrkut ptica, što su ga pratile. A ipak su to riječi vječnosti; danas još tako svježe i mlade kao prvi dan! Nijesu izgubile prizvuka vječnosti! Riječi su to života, kako ih je nekoć Petar, jednostavni ribar, označio (Iv. 6, 69).

IZREKE I PRIČE ISUSOVE

U svom pripovijedanju voli Isus dva književna oblika: izreku i priču. Izreke su mu kratke, oštre i nepromašivo pogađaju cilj. Baš se radi toga utisnu u pamćenje neizbrisivo. Rado primaju na se oblik paradoksa: »Tko svoj život izgubi, opet će ga zadobiti.« Plamene su to riječi; oštro nabrušene kao mačevi. »Ako te oko sablažnjuje, istrgni ga.« Kratka i zbijena izreka poput oštrog udarca, kao zamah biča što šiba zrak! »Ako te netko udari po desnom obrazu, pruži mu i lijevi« (Mt. 5, 39). »Ljubite svoje neprijatelje, činite dobro onima koji vas mrze.« Još i danas potresu te riječi ljudska srca kao plamene munje i gromovi.

Krist je običavao svoju mudrost davati i u drugom obliku, a to je priča. Njegove se priče računaju među najljepše u svjetskoj literaturi. Tako su duboke i tako smišljene, da im ni u čem čovjek ne može iscrpsti smisla, a opet su toliko jednostavne i prirodne, da zaokupe i najjednostavnijeg čovjeka.

KRISTOVA DOKAZIVANJA

Istina je, da Gospodin upotrebljuje od vremena do vremena i umjetni oblik dokazivanja, pravi dokaz iz svetog Pisma, onako kako su ga upotrebljavali rabini. Na pr.: kad je podsjetio saduceje, koji su nijekali uskrsnuće, na riječi sv. Pisma: »Bog je otac Abrahama, Izaka i Jakova« (Mt. 12, 26). Ili kad donosi dokaz protiv farizeja iz 109. Psalma: »Reče Gospodin Gospodinu mojemu«, da Mesija ne može biti samo ljudskog podrijetla niti samo prirodni potomak Davidov. Ali se i kod dokazivanja Isus ne drži čitavog naučnog aparata i ne odulјuje svoje govore dalekosežnim izvodima. Njegovi zaključci iz sv. Pisma teku prirodno i razumljivi su; a baš ta okolnost svladava njegove protivnike.

Eto u toj jednostavnoj veličini leži biljeg božanstva. Gdje vlada tvrda sistematika, gdje se muči s dokaznim postupkom, tamo radi čovjek. Ali gdje istina bljesne kao kakvi meteor te sjajna u punoj ljepoti zablješti oko a pri tom ostaje tako draga kao krasni svibanjski dan, tu djeluje Bog. Istina je uvijek jednostavna i tiha, jer svjedoči sama za se. U prvoj knjizi Kraljeva (19, 10) priča se, kako je Ilija, revnitelj za zakon Božji, pobjegao u pustinju iza dugogodišnje borbe i kako je izmolio za sebe znak Božje prisutnosti. Podigne se silna buka i šum od oluje. Bog nije bio u oluji. Potrese se zemlja i plane oganj. Bog nije bio u ognju niti u potresu. Tada stade puhati blagi povjetarac; Bog objavi svoju prisutnost u lahoru vjetra. Tako je bilo i kod Gospodina. Nadmoćni mir i jasnoća njegove riječi bili su glas Božji — istina, koja ostaje do vijeka.

INTELEKTUALNA I MORALNA JAKOST

Na taj način postaje Gospodin pred svijetom nekim intelektualnim čudom. »Tako nije još govorio čovjek.« Takvo intelektualno čudo ujedinjuje se s moralnim čudom njegove sjajne svetosti. Krist nije samo učio kao onaj koji ima vlast; on je i živio po ovoj nauci. Gospodin nije ništa tražio, a da ne bi najprije sam na sebi okušao opseg i dubinu zahtjeva. Život i nauka bili su kod njega jedno te isto. Značajno je, da sv. Luka opisuje Kristov život kao djelovanje i naučavanje. (Dj. Ap. 1, 1). Najprije je istaknuo Isusovo djelovanje. Prije svega vrši Gospodin sve sam, a onda poučava. Tako bi morao raditi svaki pravi učitelj čovječanstva. Kristovo je naučavanje bilo neposredni izraz njegove ličnosti, on sam. A ta odlika nije bila zadnja, kojom je nadvisivao sve ostale učitelje čovječanstva. Voltaire je jednoć primjetio: »Filozofi nijesu mogli obratiti ni ulice u kojoj su stanovali.« Nijesu živjeli po svojoj nauci. Što je Gospodin učio to je i htio, a što je htio to je i mogao. A na samrti postade velikim učiteljem i u umjetnosti umiranja. U tom teškom času učio nas je o najtežem, o nečem, što se može samo vlastitim umiranjem prikazati i poučiti. Od tog vremena zna čovječanstvo, zašto je smrt put u život.

Mi smo do sada govorili o vanjskoj strani Kristova naučavanja. Sad nas ne zanima pitanje, kako nego što je Gospodin učio. Je li otkupna snaga Isusovog naučavanja samo u tom, što je stare istine iznio u novom, privlačivom obliku? Je li bio dužan kazati čovječanstvu nešto nova, nešto što nije ljudski rod prije znao a što je čovjeku došlo kao spasonosna oslobodilačka spoznaja?

SADRŽAJ NAUKE

Može se posve općenito kazati: Kristovo je najodličnije djelo i pravi uspjeh njegove pouke bio u tom, što je svijetu govorio o Bogu na najsavršeniji način. I to u dva smjera: ponajprije time, što je govorio o Bogu, da je naš konačni nenadoknadivi

cilj i jedini i najviši smisao našeg života; povrh toga što je ljude poučavao, da je služiti Bogu najosnovnija i najpotrebnija dužnost čovječanstva.

Nama se kršćanima pričinja samo po sebi razumljivim, da je Bog središte vjere i života i da toga baš nijesmo trebali naučiti od Krista. A ipak je to isključivo Kristov uspjeh. Istom je Gospodin skinuo ljudima povoj s očiju, da mogu sad vidjeti, što je zapravo za njih Bog i što znači služiti Bogu.

Ne trebamo podsjetiti, kako je u predkršćansko doba bio pojam o Bogu sasvim iznakažen. Neizmjeran broj duhova i sablasti, bogova i božica uništili su u predodžbama pobožnih ljudi Božju uzvišenost i njegovo neizmjerno savršenstvo i svetost. Pa ni one religije, koje su donekle podržavale ćudorednu službu Bogu, kao babilonska, perzijska, kineska a k tomu i židovska, nijesu mogle zadržati čistog pojmovanja o Bogu. Sve su skoro, više ili manje priznavale načelo: kako ti meni, tako ja tebi. Čovjek pruža božanstvu ćudoredna i bogoštovna djela a božanstvo podaruje ljude svojim darovima. Božanstvo je tu za čovjeka i za njegove male brige, a nije, obratno, čovjek za Boga. Pa i među Židovima nije bilo mnogo drugačije, makar da su proroci često upućivali na veličinu Božju. Praktična se pobožnost izrodila u običnu trgovinu s božanstvom. I Jehova je bio u službi ljudske sebičnosti. Pojmovi nagrade i kazne, zasluga i grijeh bili su središni pojmovi za židovsku pobožnost ali odmjereni posve mjerilom ovog života. Mislilo se da Bog ne gleda na nakanu nego na samo djelo i napor. Bog je imao naplatiti uloženi napor zemaljskim novcem, t. j. dajući zdravlje, bogatstvo i obilje djece. Vjera nije bila više slobodna kćerka neba nego robinja pohlepe i uglađenog sakrivenog sebeljublja. Ovakva je pobožnost gospodarila u farizejskoj sljedbi u Isusovo vrijeme. Krist je opisuje, malo porugljivo, u slici farizeja u hramu (Lk. 18, 9). Farizej nabraja Bogu hvalisavo sva svoja djela: »Postim dva put u tjednu i plaćam desetinu od svega što imam.« Farizej moli i potpuno je svijestan, da Bog nema ništa prečega što bi učinio nego da ga razmjerno nagradi.

Gospodin Isus Krist stvorio je veliko djelo, kad je jednom zauvijek iskorijenio ovakvu nedostojnu predodžbu o Bogu. Isus otkriva u pouci apostolima i narodu sakrivenu i neizmjernu Božju krasotu, tajnu trojedinog Boga. Bog živi kao Otac, kao Sin i kao Duh svojim vlastitim vječnim životom u neizmjernoj izmjeni trojnog života. »Nitko ne poznaje Sina nego Otac. I Oca ne poznaje nitko nego Sin« (Mt. 11, 27). »Molit ću Oca i dat će vam Utješitelja, koji će kod vas uvijek ostati, Duha istine« (Iv. 14, 16). Trojedini Bog ne treba stvorova ali zato trebaju stvorovi Boga. Bog daje stvorovima život; vrijednost ljudskog života jest u Bogu; smisao ljudskog opstanka jest Bog.

Krist zauzima teocentrično stajalište: Bog ne opstoji za mene nego ja za njega. Tako je u isto vrijeme položena važna osnovica i za ćudoređe. Sad se možemo oduševljavati za duhovne i vječne vrednote i riješiti svih spona svakog ljudskog i zemaljskog obzira; možemo se zaletavati u neizmjernost i usisavati dah vječnosti. Oswald, prorok kinetičkog monizma, gorko se tuži, da monistička etika ne može roditi herojskim krepostima, jer je svaki procvat i razvitak uvjetovan naravskom snagom. Oswald je pravo sudio. Neobične i herojske vrline rađaju se samo tamo, gdje neizmjerna, nadzemaljska i absolutna vrednota vodi i daje smjer u radu i gdje »najviše dobro« obuhvaća sve prohtjeve i sve ljudske snage te ih stavlja u svoju službu. Beskrajno blistavi sjaj, koji se nalazi u iskrenoj nesebičnosti i u čistoj dobroti jest odlika svake kreposti. Sjaj potpune nesebične predanosti može opstojati jedino tamo, gdje čovjek ne teži samo za zemaljskim i prolaznim idealima nego postavlja Boga, najuzvišenije biće, za svoj cilj. Nietsche reče jednom: »Tko u Bogu ne nađe veličine, ne će je uopće naći.« Tako je s čovjekom: ako svoj život ozbiljno usmjeri prema Bogu, postat će istinski krepostan.

Veličanstvena je Kristova nauka, da je Bog jedini pravi i najodličniji cilj naših želja i stvaralačke snage pa može skoro smesti i preplašiti početnike u vjeri. Isusova je zadaća, a i jest zadaća svih ljudi, da bezuslovno provedu na svijetu volju Božju. Za dragocjeni biser u kraljevstvu Božjem i za zakopano blago u njivi treba sve žrtvovati (Mt. 13, 44). U molitvi »Oče naš« što ju je dao svojim učenicima i u kojoj je skupio sve što mu je bilo drago, sve želje i sve nade svoje duše u neprispodobivom obliku, počinje željom i molitvom: »Sveti se ime tvoje! Dođi kraljevstvo tvoje! Budi volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji!« Veoma se raduje, srž je njegova života, da se slavi Bog, da se gradi Božje kraljevstvo i da se provađa Božja volja. Silnim zamahom otrgnuo je Krist ljudske želje od zemlje, oslobodio ih svih prolaznih veza i povukao prema nebesima.

Moglo bi se reći: osobita je vrlina Kristove nauke, da je vjeru lišio puke prirodne svrhe, istrgao iz kruga prolaznih ciljeva i prikazao je u njezinim nadnaravnim svojstvima. Bog nije nikakvi tajinstveni ljudski pomoćnik nego je cilj svakog bića. Na taj je način težnja za krepošću postala pročišćena od zemaljštine i od sklonosti za korisnim. Došli smo do toga, da je moguće iskreno, slobodno, nesebično, junački i svim nutarnjim silama težiti i stremiti za višim, boljim i savršenim.

Izdizanje nadnaravnog značaja vjere u Boga jest plod nauke Kristove. Ali to izdizanje ima u sebi nešto oštra, što plaši naravskog čovjeka. Tko se sasvim veže uz Boga, mora i sasvim napustiti svoje dosadašnje ljudsko mišljenje i djelovanje. Da uzmognemo Boga ljubiti, moramo svoju vlastitu dušu »mrziti«.

BOG JE NAŠ OTAC

Ova tvrda i oštra nauka odmah unaša mir i sreću u našu dušu još jedinim drugim ispravkom, što ga je Isus u ljudskom shvaćanju Boga izveo: Bog je naš otac. Istina je, da su i primitivni, nekulturni narodi nazivali Boga ocem. Najnovija povijest religija donijela je mnoštvo dokaza, koji utvrđuju, da su mnogi prirodni narodni priznavali i jednog praoca uz svoja posebna božanstva i duhove. Tom praocu nije trebalo žrtvovati; morali su ga samo tiho štovati kao izvor svakog dobra, kao čuvara svakog reda i kao konačnog suca. Ali povijest vjerâ pokazuje i to, da je ta vjera u jednog vrhovnog oca bila u vjerskom životu primitivnih naroda vrlo malena i gotovo ugušena od mnoštva ostalih praznovjernih predodžaba. — I poganski su kulturni narodi štovali Zeusa kao oca; mlađa Stoa rado upotrebljuje ime oca, da tim izreče vjeru u poredak na svijetu. Nije rijedak slučaj, da se i u st. Zavjetu Bog zove našim Ocem. Tako na pr. prorok Jeremija uspoređuje dobrotu Jehovinu prema Izraelu s ljubavlju oca prema djeci i potiče narod, da priziva Gospodina: »Viči k meni: ti si moj Otac« (3, 4).

Eto riječ: Bog je otac, bila je već poznata i u predkršćansko doba ali je njezina primjena bila vrlo rijetka i manjkava kod pogana. Punina njezinog značenja nije nigdje i nikada oplodila religijozni život. A ni kod Židova. Židovska je pobožnost u Kristovo doba gledala prije svega »svetost« u Bogu, t. j. nešto odvojeno, uzvišeno i posve drukčije nego su ljudi.

Držalo se, da se Bogu može najbolje služiti, ako se sa strahom i trepetom vrši zakon, što ga je dao preko Mojsija, do zadnjeg slovca, u svim premnogim propisima i dodacima, što su ih rabini dodali kao primjenu na dnevni život. Na taj je način postala pobožnost suviše vanjska. Biti pobožan značilo je neobičnom vještinom izvršiti ili ispustiti mala i najmanja djela u duhu nauke rabinâ. Čitav je vjerski život bio sapet u slovu zakona i skučen u napornu, tešku poslušnost i vanjsko vršenje čina. Osnovni osjećaj židovske i poganske pobožnosti bio je strah: kod Židova strah pred Božjom pravdom i pred revnosnim paziteljima i čuvarima zakona, a kod pogana strah pred srdžbom i zavišću bogova.

Kad usporedimo Isusovu nauku s ovom vjerom straha naročito sa židovskom, uskogrudnom, ubitačnom, zakonskom pobožnošću, onda se može procijeniti novost Kristova evanđelja.

Bog u svojoj biti nije strogi čuvar pravde, koji se isključivo bavi svestranim čuvanjem i obranom svojih zapovijedi. Niti je vrhovni državni tužilac, koji svu svoju pozornost svraća jedino na vršenje i kršenje zakona. Pogotovo nije kakvi vrhovni rabin, koji nadgleda pravilnu primjenu zakonskih propisa na sitne i najmanje stvari u životu.

Bog je otac, koji se brine za živog čovjeka a ne za vršenje mrtvog zakona. Zakon i nauka nijesu sami sebi svrhom. Ta dva sredstva služe, da bude lakše zalutalom i bolesnom čovjeku doći do srca Božjega. I sve kazne i udarci u zemaljskom životu nijesu sami

sebi svrhom nego sredstvo, što ga Bog kao otac upotrebljuje, da nas zadrži na pravom putu. Bog se brine i trudi, da bolesnog čovjeka podigne i spasi, jer ne trebaju zdravi liječnika nego bolesni. Tjelesni otac nikad ne pomišlja, da odbaci svoje dijete, dok god u njemu nalazi iskru ljubavi prema sebi. A nebeski je Otac daleko bolji nego zemaljski otac. Hoće li tjelesni otac dati svome djetetu zmiju, kad ga zamoli za jaje? »Koliko više će vam Otac nebeski dati dobra, što ga molite« (Mt. 7, 11). Evo biti Božje: Bog je savršena dobrota; Bog je ljubav (1 Iv. 4, 15). Bog je naš Otac.

Krist je besprimjernom revnošću i snagom propovijedao ovu spasonosnu istinu. Svatko tko moli, neka najprije na to misli: »Ovako ćete moliti: Oče naš, koji jesi na nebesima«.

Prema tome nije više osnovica nove pobožnosti kao u st. Zavjetu strah pred Bogom nego djetinjska ljubav prema nebeskom Ocu. Zapovijed st. Zavjeta »Ljubi Gospodina Boga svim svojim srcem« nije više samo jedna od 613 zapovijedi, što ih izbrojiše rabini, nego jedina zapovijed. Krist je u čovječanstvu uzbudio jednu novu snagu: sinovsku ljubav prema nebeskom Ocu.

DOBRA NAKANA

Na toj je novoj osnovici izgrađen i novi ćudoredni poredak. Budući da je Bog naš otac, ne pripada mu samo naše tijelo nego i duša. Zato je osnovica našeg rada nakana; to je ono što odlučuje. Jedamput za uvijek uklonio je Krist iz kršćanskog života farizejski

tip. Nije odlučno, što tko čini za Boga nego kako čini. Siromašna udovica, koja daje svoj novčić, dala je više nego svi ostali bogataši (Lk. 21, 3). I raskajani grešnik, koji iz dubine svoga srca govori: »Oče, sagriješio sam pred nebom i pred tobom«; grešnica, koja plače kod Kristovih nogu i nevino dijete, što Isusa gleda velikim, čistim očima — to su novi uzori za kraljevstvo nebesko. Naukom o nebeskom ocu promijenio je Gospodin duhovni život svijeta i položio sjeme za novi ljudski rod: ljude s radosnim očima djeteta i čistim, poniznim srcem. Propovijed na gori samo je jedan veliki mozaik Kristove nauke o novom čovjeku.

ISTINA O ČOVJEKU

Ali Krist, veliki božanski učitelj, nije čovjeku jedino otkrio i pokazao Boga. Gospodin je izvršio još i jedno drugo spasonosno djelo: objavio je i razjasnio je što je čovjek. Istom po Kristu znamo, što je čovjek sam sebi i što je za druge.

Što je čovjek? Stari svijet nije znao riješiti tu zagonetku. U istočnim zemljama bio je jedini pravi čovjek samo vladar. Svi su drugi ljudi imali toliko pravo na život, koliko je vladar dopustio. Pred njegovim nastupom izblijedilo je svako osobno pravo i svaka lična vrijednost. Dok su na zapadu bile republike — mislimo ovdje na Grčku i na Rim — našao je svaki pojedinac svoj životni zadatak u tome, da radi za svoju gradsku državicu. Služiti svojoj maloj

državi i zajedničkom dobru davalo je sadržaj i smisao čovječjem životu.

Ovo kolektivističko prosuđivanje ljudskog bića izbija i u st. Zavjetu. U najstarije vrijeme bile su poglavice velikih obitelji, patrijarsi, jedina pravna lica. Članovi obitelji imali su samo svoje pravne dužnosti. Na mjesto patrijarha nadošli su kasnije kraljevi. Njihova je vlast bila apsolutna. Jedino su proroci nastupali protiv svemoćne kraljevske sile kao pomirbeni čimbenici. Zavjetni blagoslov st. Zavjeta ne nosi pojedini Izraelićanin nego čitavi narod izraelski, t. j. njegov vladar. Istom se koncem starozavjetnog vremena primjećuje osobna vjera u nasljedstvo mesijanskih obećanja i lična pobožnost. U Kristovo su vrijeme bili nasljednici kraljevskih prava, a time i ljudskih, samo odličnije i posjedničke kaste saduceja i farizeja. Nasuprot njima bili su siromasi ili »pognuti«. Ovim su bijednicima i beskućnicima pripadali i »grešnici«, t. j. oni, koji se nijesu toliko udaljili od Boga koliko od zakona, jer im borba za život i napor dnevnog rada nijesu dali toliko prilike i vremena, da poput farizeja vrše zakon do zadnjega slovca. Već samo siromaštvo značilo je Božju kaznu, jer siromah nije mogao farizejski točno ispunjavati sve vjerske dužnosti. Svoje ljubimce, prave sinove Izraela, ne pušta Bog da oskudijevaju. Posjedovati zemlju i biti bogat smatralo se osobitim znakom Božje dobrohotnosti.

U Kristovo vrijeme bila su osobna prava zajamčena samo nekima izabranima. Sve ostale ljude

nije se ni držalo pravim i istinitim ljudima. Bilo je to tako kod svih starih, kod Židova kao i kod pogana.

Mlađa Stoa iznijela je ponovno ljudska prava, dakako, samo na papiru. Sjedinjenje mnogih naroda istoka i zapada u jednu jedincatu veliku državu potisnulo je u pozadinu narodna i pučka obilježja i filozofi su iznijeli na popriště opće ljudske osebine. Značajno je za stoičku nauku o svjetskom građanstvu i o sveopćoj ljubavi među narodima, da je među svoje najznamenitije zastupnike ubrajala jednog cara, Marka Aurelija, i jednog roba, Epikteta. Ipak je stoička nauka o općem prirodnom i ljudskom pravu ostala ograničena u svojoj suštini na puku teoriju. Nije mogla upaliti ni uzbuditi javno mišljenje. A taj se neuspjeh ima najviše pripisati okolnosti, što stoici izgrađivahu svoju nauku na posve apstraktnim pojmovima i prirodno-pravnim ideologijama. Sve je to bila obična pjena od sapunice. Čovječanskim pravima manjkala je utvrđena i dokazana vjerska osnovica. Čovječanska prava nijesu bila usidrena u vječnoj, nepromjenljivoj živoj volji pravoga Boga. Ali je još nešto drugo bilo po srijedi: stoici su težili, da izgrade tip »mudraca«, t. j. čovjeka bez strasti, koji isključivo radi prema svom zdravom razumu. Ovaj ideal stvorio je duševne aristokrate, uzoholio je filozofe i zatvorio ih je od mnoštva običnog puka, da je nauka o pravu svakog pojedinog čovjeka morala ostati pukom teoretskom naukom. Tako se na pr. Seneka vrlo toplo zalaže za ćudoredno i pravno izjednačenje robova, ali se u isto vrijeme nije mogao

uzdržati, da roba ne usporedi sa psom, vezanim na lancu, na koga se čovjek nikada ne smije ljutiti. U vezi s tim treba samo gospodarove sinove odgajati a ne robove. — Činjenice nas nukaju, da kažemo: Stoa, osobito mlađa, zauzimala se je jedino u teoriji za opća ljudska prava. Ali tim pravima nije dala niti vjerske osnovice niti ih je posebno naglasila, niti dovoljno proširila među ljude. Mladi zdravi izdanak nije imao svježe životne snage; uništilo ga je sumorno i beskorisno razmišljanje. Bio je, istina, jedan od najplemenitijih cvijetova staroga duha, ali isto tako starački slab i nesposoban za život kao i sam stari svijet, koji je pomalo umirao.

Jači je morao doći, da otkrije čovjeka čovječanstvu. Taj jači bio je Krist. Donio je vijest o posebnoj i neizmjernoj vrijednosti ljudske duše, o njezinom djetinjstvu Božjem. Ovoj dragoj vijesti pridošla je i druga, jednako mila vijest, da će baš siromašni, progonjeni, žalosni i ulični prosjaci biti pozvani na svečanu svadbenu večeru. Sva ta nauka, a na koncu i njegovo čudesno žrtvovanje za sve ljude u bolima i smrti, poništili su razdiobu po kastama, riješile su čovjeka njegove skučene društvene, gospodarske i nacionalne sredine i izdigle ljudsku ličnost, da ima svoja prava i svoju vrijednost. Isus Krist je istaknuo, da su sve božanske spasonosne uredbe, od proroka pa sve do njegovog nastupa, imale pred očima svakog pojedinog čovjeka i njegovu besmrtnu dušu. Zato nema na svijetu ništa, što bi bilo vrijednije od ljudske duše. »Što koristi čovjeku, ako sav svijet zodobije,

a dušu svoju upropasti?« Krist je za sve vijekove utvrdio vrijednost duše time, što je isticao i učio, da je duša određena za vječnost i da služi Bogu. A konačno i tim, što je on sam, Božji Sin, umro za ljudsku dušu. U osnovama Božjim zauzeo je čovjek tako visoko mjesto, da sam Sin Božji daje svoj čovječji život za čovjeka.

ČOVJEK PREMA ČOVJEKU

U nauci Kristovoj o neprispodobivoj vrijednosti ljudske duše riješeno je i drugo pitanje: što je čovjek čovjeku. Ako pojedini čovjek predstavlja vječnu i nenadoknadivu vrijednost, onda je i ljubav među ljudima, ljubav prema bližnjemu, neotkloniv zahtjev. Po vrijednosti duše čovjek je jednak čovjeku. Mi smo svi »bližnji«. Mi smo svi braća i sestre, djeca istoga Oca, učenici istoga Spasitelja, Božji drugovi za stolom. O nekoj su općenitoj ljubavi među ljudima znali već i stoici; na istoj se crti nalazi i Budina nauka. Dobrohotnost (metta) jest glavni zahtjev budističke etike. Stoička nauka, kako smo već čuli, ostala je kao mutna nauka bez snage i soka. Bila je obični plod filozofskog naučavanja, a nije ju oplodio živi Bog. Budistička »dobrohotnost« jest nešto posve negativno i znači: ne misliti zlo o bližnjemu. Svaki djelotvorni karitativni rad jača u nama želju za opstankom a tim sprečava naš potpuni mir, umiranje i ulazak u nirvanu. Budina »dobrohotnost« jest na koncu konca puko sredstvo za otkup samog sebe, dakle posve sebeljubivo sredstvo. Istom je Kristova nauka

unijela potpuni i ozbiljni sadržaj u riječ ljubav prema čovjeku. Ta je ljubav veličanstvena, odlična i u nutrinji svojoj slobodna. »Ako te tko moli, da ga pratiš jednu milju, prati ga i dvije« (Mt. 5, 41). Ljubav je nesebična: »Ako pozdravite samo svoju braću, što činite osobita?« (Mt. 5, 47). Ljubav neprestano radi i djeluje. Stoga je postavila zlatno pravilo: »Što ne ćeš da drugi tebi čine, ne čini ni ti drugima, ali je Krist dao pravilu pozitivni smisao: »Što želite da vam ljudi čine, činite i vi njima« (Mt. 7, 12). U priči o milosrdnom Samaritancu iznio je Gospodin bit i srž ljubavi prema bližnjemu u slici, kojoj nema premca. A i ovu je djelotvornu ljubav prema bližnjemu utvrdio Gospodin vjerski baš kao i neizmjernu vrijednost duše i tim dao ljubavi potpunu plodnost. To je ta osobita i vrlo važna točka, gdje se Kristova nauka o ljubavi razlikuje od poganske etike ali i od starozavjetne nauke. Već je i u st. Zavjetu (3. Mojs. 19, 18) izrečena zapovijed: »Ljubi bližnjega kao samoga sebe«. Ali je i ova starozavjetna zapovijed ostala puka zapovijed uz drugih 613 zapovijedi. Nije bila postavljena kao glavna zapovijed, a pogotovo nije bila povezana sa zapovijedi o Božjoj ljubavi u unutarnju organsku jedinicu. Tu je povezanost istom Isus Krist uspostavio. »A druga je ovoj jednaka: ljubi bližnjega kao samoga sebe. Činite sve što želite da vam ljudi čine. O tom ovisi zakon i proroci« (Mt. 7, 12). Po Kristu je, dakle, ljubav prema bližnjemu prava ljubav prema Bogu na djelu. Ne može se ozbiljno ljubiti Boga, ako se ne ljubi njegovo čedo, njegovu sliku, čovjeka. Ne može se Bogu tako služiti, da se zanemaruju dužnosti prema bližnjemu. Dužnost ljubavi prema bližnjemu jača je od dužnosti mirovanja u subotu. Subota je radi čovjeka a čovjek nije radi subote (Mt. 2, 27). Treba se prije pomiriti s bratom a onda istom žrtvovati u hramu (Mt. 5, 24). Pomoći svojim roditeljima jest važnije nego obdariti drugu osobu. Ljubav prema bližnjemu jest vjerski čin, služba Isusu Kristu. »Što ste učinili jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili« (Mt. 25, 40). Vjera i ćudoređe, ljubav prema Bogu i bližnjemu nijesu dvije različite stvari, koje nastupaju odvojene i jedna proti druge kao što je to bio slučaj kod farizeja. To je jedna te ista ljubav u raznim oblicima.

BRATSTVO LJUDI

Nakon što je Gospodin postavio bratsku ljubav na čvrsti nadnaravni vjerski temelj, mora ljubav obuhvatiti sve ljude i čitav svijet. Ako moramo ljubiti bližnjega radi Boga, onda smo dužni ljubiti sve ljude, jer je Bog otac svih ljudi. Kod nove ljubavi nema tjeskobnog ispitivanja o tjelesnom rodbinstvu, o duhovnom srodstvu, o društvenoj, nacionalnoj ili vjerskoj povezanosti. U priči o milosrdnom Samaritancu zabacuje Gospodin ljubav, koja se obazire na narodnost ili na vjeroispovijest. Što više: kod ove ljubavi nema ni ćudorednih predrasuda. Isus je sam »prijatelj carinika i grešnika« (Mt. 11, 19). Blag je javnoj grešnici

i ne će da osudi preljubnu ženu (Lk. 7, 37; Iv. 8, 1). Njegove priče o izgubljenoj ovci i novcu, o rasipnom sinu ublažuju i šire srce i prema onima, koji su posrnuli. Nema ništa što bi nas moglo udaljiti od čovjeka, pa niti njegov grijeh. Zato se Gospodin ne ustručava postaviti ni najveći zahtjev, što ga može postaviti ljubav prema bližnjemu: »Ljubite svoje neprijatelje. Činite dobro onima, koji vas mrze! Molite za svoje progonitelje, da budete djeca svoga nebeskoga Oca«. (Mt. 5, 44). Genij ljubavi nije mogao poletjeti u višu visinu. U ovim se riječima posvema otkriva nadčovječni i nadnaravni značaj kršćanske ljubavi. Zapovijed, da se ljubi i neprijatelja, postigla je svoj najčišći oblik u novom načinu, kako Isus ljude gleda i međusobno povezuju. A jer je ova zapovijed za nas naravske ljude tako teška, da se shvati i još teža da se vrši, zato nam ju je božanski Učitelj sam lično u životu ostvario. »Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine« (Lk. 23, 34). To je najdublja i najistančanija pouka, što nam ju je dala sveta propovijedaonica križa. U toj se pouci skupljaju kao u svom žarištu svi traci, što ih je Svijetlo svijeta rasulo u svojoj ljubavi na tajnu čovječje naravi i ljubavi. Iz žrtve na križu izvire i njegova zanosna spasiteljska ljubav. Nakon što je Krist prolio svoju krv »za mnoge«, za otkupljenje ljudi, postao je učiteljem i ugledom za djelotvornu ljubav. Njegov čin otkupljenja jest sjajno ispunjenje svega što je rekao o ljubavi i što je tražio od nje.

Evo spasonosnih istina u Kristovoj nauci. Trojedini Bog jest jedini i isključivi smisao i cilj moga života; Trojedini je moj Otac. U svojoj duši nosim neprocjenjivu nadzemaljsku vrijednost. Ljubav se prema Bogu očituje u ljubavi prema ljudima. — Tim je otkrivena tajna naših životnih snošaja prema Bogu i prema ljudima. Ali još je nešto višega otkriveno u toj istini: zadnja najbolnija tajna, koja se pred prirodnim čovjekom izdiže kao kakva zagonetna sfinga: tajna ljudske boli i smrti izgubila je od sada svoju tamnu neprodornost.

TAJNA BOLI I SMRTI

Ako je Bog smisao i cilj moga života, ako je Bog moj Otac, ne mogu ni boli a ni smrt potjecati od djelovanja zlih, demonskih sila; niti su te pojave učinak strahotnog i neumoljivog prirodnog zakona a nijesu ni posljedica osobne krivnje. Bolovi su, općenito shvaćeni, izraz božanske volje, Očeve volje. Ni vrabac ne pada s krova bez volje Očeve. A gdje je Očeva volja, tamo je njegov blagoslov i njegova pomoć. Zato bolovi i smrt nijesu neotklonivo zlo i užasna nesreća; iza njih je volja Očeva i služe kao sredstvo, preko koga silazi na nas blagoslov. Baš se u bolovima može očitovati, da li tražim Boga bez svojih sebičnih posebnih ciljeva. Što me više nevolja ubija, to mi se duša lakše rješava sebeljubljivih ciljeva i jedino traži Oca. Zato Krist propovijeda velepjesan o nošenju križa: blaženi žalosni, progonjeni i siromašni! Poslije znamenitog dana kod Cezareje Filopove postalo je nošenje križa bitnom oznakom u nasljedovanju Isusa:

»Tko ne uzme svoj križ na sebe i ne slijedi mene, nije mene dostojan« (Mt. 10, 38). Dakle se nošenje križa ne može nikako odvojiti od pravoga kršćanstva.

Križ je tajna budućnosti, sreća u bolovima i suzama. On je životna snaga a nije kazna, prijetnja ili zavist Božja. Križ je blagoslov, pravo milosno vrelo ljubavi Božje. Križevi i boli izmijenili su svoju narav u Kristovom evanđelju — a time ujedno i sve osjećaje i čuvstva u čovjeka vjernika. Budući da Otac šalje bolove, nestaje im svake bodljike. U jednom svom članku o smrti izrazio se je ugledni profesor kirurgije Perthes o blagoslovnoj moći vjere ovako: »Kajanje i tjeskoba mogu više mučiti nego tjelesna bol, a s druge strane mnogim vjernicima više pomaže njihova čvrsta vjera nego liječnička morfijska štrcaljka«. (Tübing. Naturwissen. Abh., Stuttgart 1927.). Vjera nadvladava svaku bol, jer vidi u boli blagoslov. A da bi se Isusovim učenicima blagoslov, koji proističe iz trpljenja, što dublje usjekao u srce, zato je sam Krist ispio kalež boli do dna. A bio je to kalež pun tjelesnih i duhovnih boli. Nebeski sjaj, što je okružio njegov kalež, izlijeva zlatno i privlačivo svijetlo na tisuće bolesnih i umirućih, koji se svaki dan uspinju na brdo Kalvariju. Po utvrđenom brojenju, na koje se pozivlje i spomenuti Perthes, općenito se uzima, da na 1500 milijona živih ljudi umire godišnje 30 milijuna. To je 82.200 dnevno, 3.425 na sat, 57 u minuti; a to znači, da skoro u svakom hipu umire po 1 čovjek. Dakle umiranje nije nikakva izvanredna

ni rijetka pojava; postalo je nešto svagdanje, svakog sata, svakog časa. Život je ljudi neprestano umiranje. Stari se je svijet plašio strahote umiranja. Krist je oduzeo smrti njezin ostan i ubod. Smrt nije više ona genijalna žena, što gasi luč života, nego je prenosi raspaljenu u punini svijetla u vječni život. Kako se sjaje riječi nad Golgotom: »Svršeno je« (Iv. 19, 30)! Čije bolesničko oko uspije ovo golgotsko svijetlo, osjeti, da je na kraljevskom putu i zna, da će nad njegovom Golgotom jednoć odzvanjati veseli uskrsni aleluja. Koliko je već milijona kršćana krenulo tim kraljevskim putem! Od Krista, božanskog učitelja u životu, u bolovima i u smrti, proistječe dušama herojska snaga trpljenja, kako se to baš očituje kod mnogih svetaca, koji su se veselili bolovima. Gospodin nas je naučio živjeti, ali nas je ujedno učio, kako se trpi i umire. Jednom i drugom poukom pokazao je čovječanstvu, kako se mora život ispravno sprovoditi. Punom i savršenom životu pripada bol i smrt. U tom je zadnja, najdublja osobitost Kristove nauke. Evanđelje pokazuje blistavu površinu života, ali i tamne dubine života: bolove i smrt.

Tako nas Krist doista otkupljuje svojom božanskom riječi. Riješio nas je spona prirode, oslobodio je čovječji duh: misao i volju osposobio za nebesko carstvo. Prvo: dopustio je, da čovjek upozna i dobije pravu sliku Božju — Božju uzvišenost, koja zabacuje sve što je prolazno i zemaljsko, Božju očinsku dobrotu, koja se raduje našoj savršenosti u dobru.

Drugo: čovjek je upoznao sebe, kakav jest — nosilac vječne vrijednosti, povezan skupa s ostalim ljudima u jednu Božju zajednicu. I treće: Gospodin nam otkriva tajnu boli i smrti, njihovu skrivenu blagoslovljenu moć.

Krist je tako doista postao veliki, sveti, spasonosni učitelj čovječanstva: »Nemojte se nazivati učiteljima jedan je samo vaš učitelj — Krist«.

KRISTOVO DJELO

Ako pitamo: što Krist misli o ljudskoj volji, da li je treba otkupiti ili ne, čujemo odgovor, koji nam se čini protuslovan. Isus Krist osuđuje ljudsku volju radi njezine veze s grijehom. A s druge opet strane očekuje Gospodin od ljudske volje najveća i najteža djela. »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš na nebesima«! Čini se kao da su se neprijateljski suprotstavila dva gledanja: pesimističko i optimističko. Kad riješimo ovo protuslovlje, postat će nam jasnija Kristova temeljna nauka o potrebi čovjekova otkupljenja.

GOSPODINOV PESIMIZAM

Ćudoredni Gospodinov pesimizam prislanja se na pesimističko raspoloženje, koje je u njegovo vrijeme ispunjalo iskreno pobožne osobe. Poznato nam je, da su već proroci risali u tamnim bojama grijehe Izraela i pogana. Proročke propovijedi pozivaju na pokoru i obraćenje, ako će se narod održati i spasiti. Proroci su očekivali konačno obraćenje istom u mesijansko doba. »Doista, dolazi vrijeme, da ću sklopiti novi zavjet s kućom Izraelovom i s kućom Judinom ... i u tome se sastoji zavjet: postavit ću svoj zakon u njihovu nutrinju i upisat ću im ga u srce pa ću im biti njihov Bog, a oni moj narod« (Jerm. 31,

31). Slično govore Miheja, Izaija, Zaharija, Danijel. Čim bi se veće nevolje survale na narod, tim bi narod dublje i općenitije spoznao svoje grijehe. U takvim bi se časovima čuo i glasniji poziv na pokoru. U kasnijim se je vremenima židovske povijesti izrodila ova svijest i spoznaja grešnosti u neki bezutješni i nemoćni osjećaj. Baš su najbolji duhovi podlegli osjećaju nestalnosti spasenja. U Ezdrinom Otkrivenju susrećemo očajne izljeve takove tjeskobe zbog grijeha. »Bolje bi bilo, da zemlja nije Adama nikada proizvela« (4. Ezr. 7, 116).

Na osnovu ovih općenitih pokorničkih glasova razumijemo propovijed sv. Ivana Krstitelja. Njegovo krštenje bilo je »krštenje pokore za oproštenje grijeha« (Mk. 1, 4). Ivan gleda kako pod teretom grijeha stenju svi slojevi i čitav narod. Radi toga opominje, da se neka nitko ne tješi i živi bez brige, jer je tobože sin Abrahamov.

Liberalna teologija ne misli ispravno, kad kaže, da Gospodin nije ovako pesimistički prosuđivao ljudsku volju. Liberalni bi teolozi htjeli, da se Isus Krist odlikovao radosnim optimizmom i da je čudesni čar njegove pojave bio baš u tome, što je u čovječanstvu razbila bolesno čuvstvo i osjećaj grešnosti kao što sunce razbija maglu. U Kristovoj je svetoj osobi narod našao ljubavi i uvidio, da može naći oproštenje. Što je istine na ovim tvrdnjama, kasnije ćemo istaknuti. Krivo je, da Krist nije vidio a niti se obazirao na pokvarenost i nastranost ljudske

naravi. Gospodin prosuđuje ljudsku narav pesimistički u tom smislu, da je drži prilično sklonom na zlo; u tom smislu smatra i sve ljude grešnima. Nema ni zdravih ni pravednih u čovječanstvu. Kad kaže: »Ne trebaju zdravi liječnika nego bolesni«, »Nisam došao da spasim pravednike nego grešnike« (Mt. 9, 12, 13), misli poruglјivo na farizeje, koji držahu da su »pravedni«. U priči o nejednakim sinovima (Mt. 21, 28), o farizeju i cariniku (Lk. 18, 10) kao i u svojim oštrim, borbenim govorima protiv farizeja (Mt. 23) jasno se očituje, što Isus ozbiljno drži o njima i o njihovoj kreposti. Istina je, da Gospodin pripisuje svojim učenicima velike odlike. Naziva ih »zaručnikovim prijateljima«, »sinovima svijetla«, »sol zemlje« »svijetlo svijeta«, ali pri tom misli na njihovo buduće djelovanje, kad budu otkupljeni i posvećeni. Njihova narav još stenje pod jarmom grijeha kao i kod drugih ljudi. Jednom je Petra nazvao i sotonom (Mt. 16, 23). Svojim je učenicima kazao jedamput tužeći se (Mk. 9, 18): »O nevjerni rode, kako ću još dugo biti uz vas i kako ću vas još dugo podnositi!« Evanđelisti nam pokazuju često, kako su apostoli bili malo sposobni, da razumiju Gospodina i kako su se još neposredno prije njegovog odlaska k Ocu prepirali za počasna mjesta.

Krist ima bistro oko, da primijeti svu slabost i sitničavost našega života. Svojim slušateljima dovikuje u lice: »Vi ste zli. Vi ste zlo i preljubno pokoljenje« (Mt. 12, 39). Zato je i opomena: »Činite pokoru« prva

riječ, što je hoće kazati čovječanstvu (Mt. 4, 17). Njegovo prvo djelo jest pokornički čin za grijehe ljudi, kad mjesto nas prima na se krštenje Ivanovo. Ivan se brani, da krsti Gospodina, jer je njegovo krštenje uređeno za oproštenje grijeha (Mk. 1, 4). Ali Krist hoće, da se krsti, i ako zna da je čist od grijeha, »da se ispuni svaka pravda«. Radi ove pravde polazi među grešno ljudstvo i uzima njihove grijehe na sebe. A Očeva riječ potvrđuje i nagrađuje njegovo ponizno predanje: »Ti si moj Sin, koji mi je po volji« (Mk. 1, 11).

I propovijedi Gospodinove u javnom djelovanju pune su temeljne misli, da je narod okužen grijehom. »I tada poče koriti gradove, u kojima je činio najviše čudesa, što nijesu činili pokore. Jao tebi, Korozaime, jao tebi Betsaido!« (Mt. 1, 20).

U priči o bogatašu i siromašnom Lazaru izbija pesimističko gledanje kod prosuđivanja bogataša i sitih, koji ne slušaju Mojsija ni proroka. »Ne će vjerovati, i ako tko od mrtvih uskrsne« (Lk. 16, 31). Kad je bilo ubijeno 18 Galilejaca prigodom pada nekog tornja u Siloi, pita Isus: »Držite li, da su ovi bili veći grešnici nego stanovnici Jeruzalema? Kažem vam: nijesu; i ako vi ne činite pokore, poginut ćete na isti način« (Lk. 13, 5). Sav je dakle Jeruzalem kriv i grešan. A najveći su krivci tobožnji »pravednici«, jer ne će da uvide svoje ćudoredne mane i pogreške. Bludnice i carinici nadvisuju ih u pokori. »Ivan je došao k vama na putu pravednosti, a vi mu nijeste vjerovali. Carinici i preljubnice su mu vjerovali. Vi ste to vidjeli, a ipak nijeste htjeli vršiti pokore« (Mt. 21, 32). Zato je baš prava zadaća Sina čovječjega, da »izgubljeno« t. j. izgubljeni svijet traži i spasi (Lk. 19, 10). Radi toga pođoše i njegovi učenici propovijedati potrebu pokore (Mt. 6, 12).

Krist nije, eto, nipošto optimistički prosuđivao ljude. Gledao je u dubine srdaca a bio je i osobno čist, pa ga je svaka ljudska nutarnja ćudoredna zloća dirala i vrijeđala na svakom koraku.

ISUSOV OPTIMIZAM

A ipak taj isti Isus Krist očekuje od tog malo ne ćudoredno poništenog čovječanstva, da se popne do najviših ciljeva. »Ako vaša pravednost nije savršenija od farizeja i pismoznanaca, ne ćete unići u kraljevstvo nebesko« (Mt. 5, 20). Međutim ta nova pravednost ne će biti samo veća od farizejske nego posve savršena. Njoj nema ni mjere ni granice: »Budite savršeni kako je savršen vaš Otac na nebesima« (Mt. 5, 48). Zabranjena je i sama zla misao, pa i osjećaj srdžbe protiv bližnjemu. Ljubiti neprijatelja jest dužnost a nije puki savjet. Brinuti se za sutrašnjicu i služiti dvojici gospodara jest poganski. Čitavi se nutarnji čovjek mora pokoravati Bogu i njegovoj volji. »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svim svojim osjećajem. To je prva i najveća zapovijed. Druga je njoj jednaka: ljubi bližnjega kao samoga sebe« (Mt. 22, 37). Kod svih

ovih zapovijedi ne radi se o jednom velikom djelu, koga bi u stanovitom raspoloženju mogao izvršiti i čovjek manje ćudoredne vrijednosti. Krist traži, da u nama trajno zavlada takvo raspoloženje, iz koga će sva naša djela tako prirodno izrasti kao dobri plodovi iz dobra stabla.

Kako može Gospodin postaviti ljudima tolike zahtjeve i kako može odrediti vječno blaženstvo kao odštetu i nagradu za vršenje, ako su ljudi ipak zli i preljubnički rod? Ne će li ljudstvo poput učenika pitati: »Tko se može tu spasiti« (Mk. 10, 26)?

Ovo prividno protuslovlje možemo samo tada riješiti, ako ga pokušamo protumačiti iz činjenice, da je Isus bio Bog i čovjek. Kad Gospodin govori o ljudskim grijesima, lebdi mu pred očima svijet kakav stvarno jest. A kad govori o dužnosti, da budemo savršeni kao nebeski Otac, pred očima mu je vlastiti unutarnji život, blažena svijest njegove osobne povezanosti s Bogom. Čini se kao da Krist zahvaća kod tih zahtjeva u svoju vlastitu bit, sjedinjenu s Bogom, pa traži, da svi koji žele biti njegovi, ostvare u svojim dušama ono, što je on u sebi tako sjajno ostvario. Prirodnom čovjeku pričinjaju se Isusovi zahtjevi prevelikim. A ipak su ti zahtjevi u isto vrijeme i obećanje i svijetli ciljevi za sve, koji prime njegovu narav u sebe, koji u njega »vjeruju«, t. j. koji stupe s njime u krvnu i tjelesnu vezu.

Stroge ćudoredne zapovijedi Gospodinove proizašle su prema tome iz njegove mesijanske ljubavi u

namjeri, da vjernicima donesu bogatstvo Božjega posinjenja a i snage, koja iz te veze izvire. Njegove zapovijedi glasnice su otkupljenja i dane su vjernome svijetu a ne nevjernome. Gledamo ih pred nama kao dobro formulirane točke, do kojih će zajednica s Isusom dovesti njegove učenike. Očito se opaža, da ove zapovijedi predstavljaju volju Kristovu, da svojim vjernicima dade nešto od svog osobnog duha te vlastite snage i milosti.

TEŽNJA ZA SPASENJEM

Kako se očituje volja Isusova da nam udijeli milost spasenja? Primjećujemo na više mjesta u evanđelju, a prije svega tamo, gdje je najmanje očekujemo — kad se Gospodin susreće s opsjednutima. Opsjednuti najprije odbijaju Krista. Njihova narav, zahvaćena silom zla duha, osjeća u Kristu nešto bitno tuđe i neprijateljsko, svetačku pojavu. Ta neposredna pojava sveca pred njima toliko je snažna, da ih tjera u očaj i u silni strah. Ali što je Gospodin dulje kod opsjednutih, postaju jadnici sve nemoćniji pod uplivom njegove milosti — kao dijete što se najprije plaši liječnika, da za čas, dva zaspi mirno na njegovim rukama. Sve dublje, sve snažnije prodire u njih Kristova posvetna snaga. U opsjednutima se rađa novi život, nova volja i nova snaga. Demon bježi. Opsjednuti postaju zdravi na tijelu i u duši. »A kad je stupio u lađu, pristupi onaj što je prije bio opsjednut moleći ga, da smije kod njega ostati« (Mk. 5, 18).

Tolika je snaga ljubavi prodirala iz Isusa Krista, da se nije htio više udaljivati od njega čovjek, što je prije bio opsjednut, stanovao po grobovima i toliko bio bijesan, »da ga nitko nije mogao vezati ni lancima« (Mk. 5, 3). Sad je bio okovan novim okovima — okovima Isusove ljubavi. Možemo za stalno držati, da Gospodin nije nijedne bolesti izliječio a da pri tom ne bi pomogao i duši. Evanđelisti ističu samo tjelesna ozdravljenja radi apologetske svrhe, jer su takva čudesa upadala u oči te su židovima i poganima najzornije predočivala spasonosnu Gospodinovu snagu. Ali je Isusovo mišljenje i rad bilo toliko u službi proslave Očeve i širenje kraljevstva Božjega, a on se sam pojavio kao potpuno savršeni svetac, da se čitavo njegovo djelovanje može pomisliti jedino kao rad na spasenju čitavog čovjeka, u korist tijela i duše. Kod ozdravljenja uzetoga u Kafarnaumu, o kom čitamo da su bolesnika radi mnoštva ljudi u kući spustili kroz otvor na krovu, znamo jasno po Marku, da je Gospodin gledao u bolesniku dušu i tijelo, bolest i grijeh, i da je oboje izliječio (Mk. 2, 1). Bolesnik očekuje od Isusa tjelesno ozdravljenje i gleda u Gospodina tjeskobnim pogledom. Ali Krist ne kaže odmah: »Uzmi svoj krevet i idi kući«, nego govori o nečemu drugom, što se čini, da nema s bolesnikom nikakve veze i što on prividno nikako ne očekuje: »Sine, opraštaju se tvoji grijesi«. Prema tome Krist ne gleda na tijelo izmučeno kostoboljom već na dušu izmučenom grijehom. A istom nakon što je duša ozdravljena, polazi Gospodin da uništi i tjelesne okove bolesti — baš za inat pismoznancima, koji su ga pogrđivali u mislima, jer da je sebi prisvojio pravo da oprašta grijehe. »Da pak znate, da Sin čovječji ima vlast opraštati grijehe na zemlji — kažem ti, uzmi svoj krevet i idi kući«. U ovom ozdravljenju možemo naći osnovni oblik svih Gospodinovih ozdravljenja. Isus Krist ozdravljuje tijelo i dušu, jer čitav čovjek pripada njemu i njegovoj otkupnoj snazi.

Tko god je gladan dušom došao Gospodinu, nahranio se je kod njega i unišao u struju duhovne snage i ćudoredne čistoće, kako je Krist sam istaknuo kod Ivana (7, 38). Toliko je bio snažan Kristov ćudoredni i posvetni upliv na ljude, da ih je na početku upravo plašio. »Gospodine, otiđi od mene, jer sam čovjek grešan«, viknuo je Petar (Lk. 5, 8) — u živom osjećaju, da ne može opstojati pred ovakom čistoćom i da su njegove najsvetije misli pred tolikim svijetlom svetosti malene i blijede. »Gospodine nijesam dostojan, da uniđeš pod krov moj« — riječi što ih je satnik iz Kafarnauma izrekao jesu osjećaj iz dubine duše, da je nedostojan i nemoćan pred Gospodinovom čistoćom (Mt. 8, 8).

Iza ovakvog zaprepašćenja i straha nadovezuje se odmah pozitivni rad. U noćnom razgovoru s Nikodemom opisuje sam Isus Krist svoj upliv kao novi stvarni preporod iz Duha Svetoga. »Ako se tko ponovno ne rodi, ne može ući u kraljevstvo Božje« (Iv. 3, 3). Gospodin opisuje život zorno i u slici čokota i

loze djelovanje novog stanja, koje on sam prouzrokuje: »Ja sam čokot a vi ste loze. Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogi plod; bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv. 15, 5). Osim sv. Ivana opisuju i ostali evanđelisti takvo novo duševno stanje kao neki život iz Krista, kao snagu iz njegove punine: »Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas okrijepiti. Učite od mene, jer sam krotak i ponizan srcem. I naći ćete mir u dušama vašim« (Mt. 11, 28, 29).

KRIST U SVIJETU

Evanđelist sv. Luka donosi nam u svom izvještaju o Isusovom pomazanju po javnoj grešnici najuvjerljiviji prilog za blagotvorni pozitivni rad Spasiteljev. Sv. Luka govori samo usput o obraćenju grešnice. Zapravo i ne želi govoriti o samoj grešnici nego o podlom držanju farizeja. Tim jače izbija jednostavni izvještaj sv. Luke o obraćenju bludnice: »I pristupi žena otraga do njegovih nogu i poče suzama da kvasi njegove noge i da ih suši svojom kosom i poljubi mu noge i pomaže ih mirisnim uljem« (7, 38). U ovom kratkom izvještaju odvija Luka pred našim očima čitavu povijest duše i srca grešnice. Kako je u njezinoj duši bjesnilo i urlalo, kad je prvi put vidjela Isusa i čula gdje govori! Kao da joj je s očiju pala mrena. Osjetila je, da je u grijehu i da je oko nje tama. A blizu nje govorio je čovjek, koji je stajao u svijetlu i koji je sam bio svijetlo. Kako je moralo biti lijepo u tom svijetlu! Da li bi se moglo doći do

njega? — Ali na tom su joj se putu isprijećile dobro poznate osobe. Bile su okićene ružama a pehari užitka pjenili se u njihovim rukama. Njezina duša bila je na njih privikla. Nije bila vezana uz nikoga, jer je pripadala svima. Ali nije pripadala ni Bogu ni božanstvu, jer se predala zemaljštini i sjetilnosti. Stajala je neodlučna i premišljala. Ali se s druge strane čuo zamamni glas: »Blaženi čista srca, jer će Boga gledati.« Zar da pođe u krajeve čistoće? U njezinoj duši kričalo je divlje: ne smiješ, ne možeš, ne smiješ! Njezino čitavo biće opilo se grijehom i branilo se u divljem očaju protiv svijetla, što je dolazilo od Isusa. Ali svijetlo je bivalo sve čistije i sve jasnije i sve silnije. U njoj se pojavljivala već nova volja. Konačno se odluči i uđe u kuću Šimunovu, pa govorili ljudi što hoće, pa makar i Šimun podmuklo osuđivao njezin korak. Uz noge Gospodinove priznala je u pokajničkim suzama svoju krivnju. A dobri Pastir nagnu se nad nju: »Oprošteni su ti grijesi, jer si mnogo ljubila« (Lk. 7. 48). Tako milo nije na zemlji nikada zvučio pjev ptice, tako mekan i blag nije se nikada verao ni proljetni dašak preko obronaka, tako silna i snažna nikad nije bila zapovijed cara Augusta u Rimu kao ova tiha i kratka riječ Gospodinova: »Tvoji su grijesi oprošteni.«

Eto Isusa i njegove snage kao otkupitelja, što izbija iz nebrojenih različitih evanđeoskih izvještaja! Pitamo: gdje je korijen ovoj snazi? Gdje je najdublje vrelo Kristove otkupne snage? Tim pitanjem dotičemo se zadnjega po čem Krist postaje otkupitelj a mi otkupljeni.

Već po svemu što smo do sada čuli o Kristovom savršenom naučavanju i o snazi koja je iz njega izlazila, nameće nam se odgovor sam od sebe: zadnje, najdublje vrelo Kristovog blagoslovljenog rada jedino može biti njegovo božanstvo. Samo zato mogao je Gospodin biti pun istine i milosti za nas ljude, jer nije bio običan čovjek, nego jer je imao u isto vrijeme i božansku narav. Savršena istina, čistoća, svetost i dobrota bile su u Kristu u punini, jer je bio Bog.

Ovim je odgovorom izrečena jedna neizmjerno uzvišena istina. Dä, tako je: kad Isus Krist ne bi bio Bog, ne bi nas mogao ni otkupiti. Otkupiti čovjeka znači izbaviti ga iz dvostrukih okova. Ponajprije: od okova prirodne sile sa svim njezinim pratilicama kao što su prolaznost, konačnost i naša uvriježena sumnjičavost. Zatim: od okova grijeha i silnog opustošenja u čovječjoj nutrinji i vanjštini, od nevolja, bolova i smrti, što prate grijeh. Jedino ovisi o živom Bogu, hoće li nas osloboditi od strašne razdvojenosti i praznine naše gole naravi i uzdignuti nas do neograničenog bogatstva i obilja svog božanskog osobnog života iz našeg dubokog, grešnog siromaštva. Mi ljudi nemamo puta do božanskog života. Oboreni i svladani čovjek ne dodiruje se ni u jednoj točki s Bogom. Tu je ponor, koga ne može nitko premostiti osim Božje ruke. Svaki ljudski čin, pa bio i najveći, prorešetan je ljudskom sumnjičavošću ili izgrižen od grijeha i nesavršenosti. U svijetlu neizmjernog veličanstva i svetosti Gospodinove svaki je čovjek malen, jer pred Gospodinom izblijedi svaka stvorena vrijednost. Ivan, učenik koga je Isus najviše volio, i izdajica Juda, ne razlikuju se bitno po svojoj slaboj naravi u ovom svijetlu. Njihova nutarnja i prirodna vrijednost jest ništa pred božanskom savršenosti. Zar nije i sama ljudska volja Isusova, koliko bila čista, uzdrhtala pred neizmjernom svetošću božanske volje te nije dala, da je nazivaju dobrom. »Zašto me zoveš dobrim? Nitko nije dobar nego Bog« (Mk. 10, 18). Stoga je riječ o otkupljenju samoga sebe isprazna ludost. Otkupiti nas može samo Bog. U antitrinitarskim borbama oko božanske naravi Kristove davala je jaki otpor i sav žar ova izvjesnost: ako otkupitelj nije pravi Bog, tada mi svi stenjemo još pod grijehom. Jedino jer je otkupitelj pravi Sin Božji, postaje i njegovo djelo otkupljenja neizmjerno vrijedno, t. j. ima vrijednost pred Bogom, oslobađa nas naših grijeha. Samo je božanski Otkupitelj mogao premostiti ponor, što čovjeka dijeli od Boga.

KRIST POSREDNIK

Međutim nije pravca istina, kad se kaže, da je otkupitelj samo pravi Bog. Kad bi Kristovo djelo otkupljenja izvršila jedino njegova božanska narav, kad ne bi, dakle, Krist, kako su to shvaćali raniji gnostici, bio također potpuni čovjek i kad ne bi lik Kristov bio nešto drugo nego ona uzvišena točka, gdje se neposredno ispoljuje i sjaji Božja pravda i milosrđe, tad bi nas i ova zajednica s Bogom mogla utješiti. Time bi bio utrt put milosti od Boga do čovjeka. Našom slobodnom voljom i slobodnom ćudorednom odlukom mogli bi pokušati hodati tim putem. Ali mi bi morali taj put sami samcati prevaliti. Ovisilo bi isključivo o našoj osobnoj saradnji s milošću Božjom, da li ćemo k Bogu doći. Između nas i našeg Boga ne bi bilo nikakovog posrednika niti posredničkih zasluga. S jedne bi strane stajao pravedni Bog nudajući nam svoje milosti i pozivajući nas a na drugoj strani osamljeni čovjek. Pa kad bi takav osamljenik bio još lišen svojih osobnih, vjersko-ćudorednih moći, kako to uče protestanti, da se je dogodilo iza istočnog grijeha, tad bi jadni čovjek u svojoj borbi ostao bez i jednog čvrstog uporišta. Kao što se bačeni komad željeza ruši u bezdan, tako bi se i čovjek strovalio u ponor svoje grešnosti i ljudske slabosti i ne bi mu ništa drugo preostalo nego nešto vjere, da će ga ipak Božja ruka čudesno zadržati i spasiti.

Ova protestantska nauka o otkupljenju očito boluje na tome, što pretjeruje preko svake granice

nemoć iza istočnog grijeha. Kao na kraju helenističko-židovskog doba tako i ovdje prevladava osjećaj propadanja. Međutim ta nauka ima zločinačku i pogibeljnu crtu: ne pozna značenje i vrijednost Kristove čovječje naravi za naše spasenje. Protestantizam gleda samo pravednog i milostivog Gospodina a ne vidi čovječanskog posrednika, velikog svećenika, koji je zadužio nama naše spasenje. Po teološkom naučavanju Karla Heima, jednog od vođa luterovske teologije, ima Kristovo čovječanstvo samo neku vrstu simboličke vrijednosti. Isus Krist je čovjek i po njemu osjećamo milostivog Boga. On nije bogočovječji posrednik, koji doista i stvarno uzima na sebe naše grijehe i donosi oproštenje. I kod Karla Bartha, vođe reformirane kalvinističke teologije, gubi se Kristovo čovječanstvo u neizmjernoj problematici, a to ubija sve što je čovječje i stvoreno. Američki protestantizam tako je rastegnuo na dugo i široko nauku o otkupljenju, da je splahnula na puko moraliziranje.

KATOLIČKA POBOŽNOST

Ali i katolička pobožnost osjeća i moli katkada tako kao da ništa ne zna, da je Isus Krist čovjek i posrednik. Nekoji katolici mole tako kao da ne postoji neko drugi nego samo Bog i samotna duša; kao da čitava odgovornost otkupljenja leži jedino na nama ljudima. U osobi se Kristovoj svraća pozornost samo na ono božanstveno u njoj, na Krista-Logos (Riječ). Ne vidi se, ili se dovoljno ne vidi,

Kristovo čovječansko posredovanje. Radosne se riječi »po Kristu Gospodinu našemu« mole i vjeruje se u njih, ali se ne prodire u njihovu dubinu i ne živi se po njima. Tako se držimo kao da ovisi samo o našoj dobroj volji, hoćemo li prihvatiti pruženu milostivu ruku pravednoga Boga i biti sretni. Ne može onda, naravski, ni to izostati, da će se pobožna duša prevariti u ocjenjivanju snage u ovoj samotnoj borbi za milost. Dogodit će se i to, da će joj se Bog milosti neopazice pretvoriti u Boga srdžbe, da će židovski duh straha i ropstva protjerati nutarnju slobodu i radost djeteta Božjeg i da će konačno zavladati dušom skrupuloznost i religiozna histerija.

Kao na kakovom školskom primjeru vidimo baš ovdje, kako su dogma i život bitno povezani. Posve zaboravljamo na otkupljenje, jer ne gledamo tajnu Kristovu u njezinoj punini i cjelini. Evo potpunog Krista: u Isusu Kristu nije samo Bog nego Bog i čovjek — Isus Krist utjelovljeni Bog.

UTJELOVLJENA RIJEČ

Zašto je baš u utjelovljenju Božjem ona odlučna točka? Zato što imamo sada čovjeka među nama, koji je Bog. Imamo brata, koji je Bog. Naše vlastito tijelo i krv, naše biće nije više od Boga prokleto, nego je uzdignuto iz ništavila u puninu života. Mi smo Božji krvni rođaci. U utjelovljenom Spasitelju podignut je most nad ponorom. Naša bit, ono što nas čini čovjekom, naša ljudska narav, nalazi se već

načelno i objektivno s druge strane ponora a ne s ove strane. Združivši se najuže u Kristu sjedinila se je ljudska narav toliko s božanskom naravi i postigla toliku bitnu povezanost s njom, da obe naravi imaju samo jednu osobu koja ih nosi, drugu božansku osobu — »Riječ«. Tako je utjelovljenje Kristovo postalo jedina pretpostavka i temelj za njegovo otkupno djelovanje i za naše spasenje.

Ali kako može koristiti čitavom ljudskom rodu ovo neviđeno čudo, ova tajna Utjelovljenja izvršena u jednom jedincatom čovjeku? I kako se može dogoditi, da nebeski Otac primi Kristovu žrtvu kao zadovoljštinu za čitavo čovječanstvo? Sve se to događa radi toga, jer je božanska Riječ tijelom (čovjekom) postala i izvršila otkupljenje. Baš zato jer je sam Stvoritelj uzeo na sebe ljudsku narav postao je Krist kao Bog i čovjek stvoritelj novoga čovječanstva. On nije samo čovjek nego čovjek kao takav; nije samo pojedinac u čovječanstvu nego glava čovječanstva, njegov novi početak, prvorođeni među braćom, novi Adam. Prvi Adam, praotac roda ljudskoga, nije bio po osobitoj odredbi Božjoj obični čovjek kao mi drugi, nego čovjek kao takav, Bogom određeni predstavnik čitavoga roda, koji je u svojoj naravi sadržavao kao u kakvoj stanici sve buduće ljude. Prvi Adam bili smo »mi«, naše utjelovljeno čovječanstvo. Adam je bio jedini čovjek, čija je sudbina bila povezana sa sudbinom svih ljudi. I Krist je radi svoje osobne povezanosti sa božanstvom po-

stao početnikom jednog novog roda; novi čovjek, u kojem su svi ostali ljudi pozvani na spasenje; njegov život i njegova sudbina jest naš život i naša sudbina. Adam se jedino u toliko razlikuje od Krista u svom odnosu prema čovječanstvu, što veza čovjeka s prvim Adamom počiva na prirodnoj i krvnoj srodnosti, koja se prenosi tjelesnim općenjem. A naša zajednica s Kristom počiva na jednom duhovnom i nadnaravnom događaju: u tom što se je Bog s nama povezao utjelovljenjem i za nas žrtvovao, pa se ta zajednica može jedino ostvariti jednim duhovnim činom: sakramentalnim preporodom. Ipak ostaje u oba slučaja istinitim: u Adamu i u Kristu položeno je čitavo čovječanstvo, što je pozvano na spasenje. I utjelovljeni drugi Adam, Krist, bitno je povezan s čitavim čovječanstvom, koje treba otkupljenja. Ali Krist nije još — samo po sebi uzeto — gotovi, potpuni Krist. Takvim postaje istom onda, kad mu se pridruže svi otkupljeni, jer oni čine njegovu puninu (»pleroma«). Krist je glava, a otkupljeni su njegovi udovi. Tko kaže riječ »Krist«, kaže također »zajednica kršćana«. Nema osamljenog Krista niti pojedinačnog lika Kristova. Ima samo jedan Krist punine (pleroma): glava i tijelo — jedan Krist.

Eto zbog toga nema ni osamljenog kršćanina. Gdje je kršćanin, tamo je i Krist sa svim svojim udovima. Zato mi i ne možemo biti sami pred presvetim Božjim licem. Uvijek smo u Kristu pred Bogom, stojimo pred Previšnjim bitno povezani s njegovim jedinorođenim Sinom. Kao što nam nitko ne može uzeti disanje od našeg naravskog bivstvovanja, osjećanje i mišljenje, tako nam se ne može oduzeti, da u svom životu i radu ne budemo povezani s Kristom. Krist je novi životni prostor, u kom se vrši čitav naš vjerski život, naša molitva i pokora, naša zahvala i naše veselje. Ali i naravska djela nas kršćana, koja su konačno u svojoj osnovici ipak vjerski nastrojena i usmjerena, vrše se u ovom opisanom životnom prostoru, a time i rad i napor, naše borbe i trpljenje, pa i sama naša smrt. Nikada ne radi, ne trpi i ne umire kršćanin sam samcat. Život i umiranje zbiva se iz punine, iz zajednice s Kristom i s njegovim udovima.

Budući da smo po Kristu, našem bratu, oteti našoj osamljenosti i uzdignuti u njegov božanski krug života, pripada nam stoga, doista, sve što je Krist, prvorođeni među nama braćom, za nas učinio — sve do krvave smrti na križu. U životu Kristovu nema ni propovijedanja, ni čuda, ni gladovanja, ni žeđe, ni plača, ni tuge, ni boli, ni smrti, što ne bi i nama pripadalo. Čitavo neizmjerno djelo, što ga je utjelovljeni Sin Božji izvršio od Betlehema do Nazareta i brda Tabora, a odavle do Golgote, pripada u punom

smislu riječi nama, i ako je to čudesno djelo čisti poklon njegovom nebeskom Ocu, pred kojim anđeli ostaju nijemi a sveci blijede. Sv. Toma kaže: »Muka Kristova pripada tako nama kao da smo je sami pretrpjeli« (S. Th. 3, 69, 2). Ne smije se misliti, da smo mi time otkupljeni, što mišlju i djelom oponašamo u svojem životu Isusov vanredni život. Ali je isto tako krivo držati, da su zasluge Kristove samo jedna nužna pretpostavka našeg otkupljenja. Bit i pravu jezgru našeg otkupljenja i nove vrijednosti pred Bogom jest izvršio Isus Krist. Ne, ono bitno i odlučno između svega, što bi mi imali doprinijeti, da operemo svoju krivnju, izvršio je naš brat Isus Krist, koji je Bog. Srčika i bit svega onog, što bi čovjek morao doprinijeti, da pravdi Božjoj zadovolji, doprinjeo je Krist. On je u istinitom i doslovnom smislu janje Božje, koje oduzima naše grijehe; platio je za nas pravu otkupninu. Tko vjeruje u božanstvo i čovječanstvo Isusa Krista i krsti se u njegovo sveto Ime, ulazi u novu slobodu djece Božje. Nema na njem iza krštenja više nikakve krivnje, on je Božji. A ako još pojedini otkupljeni čovjek sam i osobno svojim djelima čini pokoru i zadovoljuje, sav njegov rad prima i dobiva svu vrijednost jedino od Kristova otkupljenja.

Otkupljenje ne znači samo oslobođenje od krivice. Kristova neizmjerna zadovoljština nije neki jednom dovršeni događaj, koji sad pripada samo povijesti. To je čin, čija stvaralačka snaga i milost i dalje djeluje, pa krštenicima oprašta svu krivnju, vodi ih u

novi nadnaravni život i daje im duh Otkupitelja, koji doziva: Aba, Oče. Iz izloženoga se razabire, zašto kršćanstvo uči, da je početak spasenja i ustrajnost u dobru nezaslužena milost. A jasno je i to, zašto mi uopće ne možemo ništa zaslužiti, što nije povezano s Kristom u milosti. A konačno uviđamo, da naš život u posvetnoj milosti sa svim svojim predivnim plodovima nije naše osobno vjersko-ćudoredno djelo nego nezasluženi blagoslov milosti, koji provire iz jednog od sedam sakramenata.

SURADNJA ČOVJEKA

Mi sami ne trebamo kod primanja svetih sakramenata ništa drugo činiti, kako uči Crkva, nego da ne postavljamo zapreku milosti. Ovaj je način izražavanja značajan. Crkva se namjerno uklanja, da govori o našem nekom pozitivnom radu. Kao da je htjela pod svaki način da utvrdi istinu, da mi nijesmo sami sebe otkupili nego da je to djelo Kristovo. Ako pokušamo, da spomenuti crkveni izraz preokrenemo u pozitivan izraz i da točnije odredimo način svoje suradnje kod otkupljenja po Kristu, odmah je u početku stalno, da se naša suradnja ne sastoji u slijepom povjerenju u milost Kristovu, kako protestanti naučavaju i shvaćaju opravdanje. Nema dvojbe, da je nužno pouzdanje u Krista. To je početak ljubavi. Međutim puko ufanje nije dostatno, jer je samo neki početak, čin čuvstva. Čitav čovjek pripada Kristu i njegovoj milosti, dakle i naše mišljenje, a

nadasve naša volja. Otkupiti se može samo onaj, koji u vjeri i u ljubavi prizna Kristovo djelo otkupljenja. Istočni je grijeh, dakako, oslabio naše vjersko-ćudoredne sposobnosti, ali ih nije uništio. Svaki živi čovjek, tko bio da bio, ima neki organ za vjersko-ćudoredni svijet, barem u tom smislu, da može svetost u njezinoj bitnosti i vrijednosti vidjeti i procjeniti, i ako se sam ne posveti. Na taj je način čovjek osposobljen a time i dužan, da zauzme stanovište prema Kristovom djelu otkupljenja čitavim svojim višim bićem: spoznajom i voljom. Istom je tada moja vjera u otkupljenje nutarnja i istinita, ako mi zahvati čitavo biće. Nije, dakle, dosta, da se uzdam u otkupljenje, nego da svoje mišljenje i htijenje, svu svoju vjersko-ćudorednu snagu, postavim u službu svog otkupljenja. Djelo Kristovo mora biti u stanovitoj mjeri i moje djelo. Trebam otvoriti svoju dušu djelovanju njegove milosti. Ako se točnije promotri, vidimo, da se baš u ovoj mojoj dobroj volji subjektivno ostvaruje objektivna vrijednost Kristova otkupljenja.

Eto na taj način možemo doista primjetiti lične niti u tkivu našega otkupljenja. Međutim bilo bi ipak pogrešno, kad bi ovu svoju osobnu suradnju izjednačili s Isusovim radom u otkupljenju. Naša suradnja niti je samostalna niti je isto toliko vrijedna kao Spasiteljeva. Veliki uspjeh borbe, što ju je Crkva vodila s polupelagijancima, bio je ovaj: utvrđena je vjerska istina, da u toku spasonosnog čina, u njegovom početku, nastavku i dovršenju pripada poticaj Bogu i njegovoj milosti po otkupitelju Kristu. Nikada

i nigdje ne dolazi poticaj od čovjeka. Suradnja ljudska: naše ufanje i kajanje, vjera i askeza pa djelotvorna ljubav nijesu samo naši čini, niti prvenstveno naša stvar, nego je to Božja stvar u prvom i najodličnijem smislu. Ne ovisi o meni, nego u prvom redu o božanskom poticaju, hoću li surađivati kod primjenjivanja otkupljenja. Moj osobni, ljudski rad ne dobiva svoj najdublji i zadnji poticaj iz ljudske volje nego iz dobrostive volje Boga i Spasitelja, a to crkveni učitelji zovu prethodna milost (gratia praeveniens).

Nema dvojbe: poticaj će Božji biti uvijek takav, da ne sili ljudsku volju. U svakom času božanskog posjeta milosti ostaje čovjek svoj vlastiti gospodar. Ali je ujedno objavljena istina i ovo: sve što čovjek sam doprinese za svoje otkupljenje, i to proizlazi iz posebnog poticaja božanske ljubavi. Čovječja suradnja usidrena je u božanskoj suradnji na neki tajanstveni i nama sakriveni način. To što nas nagoni na rad, što nas na putu otkupljenja pokreće i uzdržaje, jest samo Bog i milost Kristova.

IZBOR MILOSTI

Radi toga moje sudjelovanje kod otkupljenja ne pripada zapravo meni samomu. To je i Kristovo djelo u meni »Ne živimo sami, mi imamo dio u životu Kristovom« (Augustin). Ne mogu kazati ni »Gospodine Isuse« osim u »Duhu Svetomu« (1 Kor. 12, 3). Sve što je u otkupljenom biću dobrote, istine, vjere

i čistoće, rođeno je iz Otkupiteljeve milosti i natopljeno njegovom otkupničkom krvi. Sve spomenute vrline ne bi ni jedan čas mogle opstojati, kad ne bi bilo te milosti. Zato je kršćanska ćudorednost bivstveno različna od one druge ćudorednosti, koja vlada svijetom. Ovdje je pravo čudo: život Kristov u meni.

A od slobodnog izbora Božje milosti ovisi posvema i potpuno, a ne o meni, u kojem će se obliku i u kolikom opsegu razviti i usavršiti taj čudesni život u meni. Potpuno je ovisno od Božje slobodne odluke, hoću li se pribrojiti malenima u kraljevstvu nebeskom ili velikima, hoću li do Srca Spasiteljeva doći po grijesima i križevima ili ću zadobiti nagradu hodajući na ravnoj stazi. Sva askeza, kojom se posvećujem, svako ozbiljno nastojanje za spasenje, svako dobro štivo, svaka molitva: sve je to na koncu konca dar i milost, djelo i učinak ljubavi Otkupiteljeve. Sve je to dah njegovog Duha, tajinstven, neizračunjiv, misterij — nije moje vlastito djelovanje. »Vjetar piri gdje hoće, čuješ njegov šum ali ne znaš odakle dolazi i kamo ide. Tako je sa svakim, koji je rođen iz Duha« (Iv. 3, 8). Ako hoćemo točnije označiti, što može čovjek sam po svojoj naravi i iz svojih vlastitih prirodnih snaga doprinijeti za vlastito otkupljenje, tad se može samo ovo reći: čovjek mora biti spreman za Krista i njegovu pomoć, treba sasvim otvoriti dušu za Krista i njegovu milost, u duši ostati budan. »Djelovati s milošću« ne znači stoga ništa drugo nego

poticaj i pokret, što mi ih je Bog već dao, u poštovanju primiti i junački sačuvati; ili točnije: ne smijem ih prkosno odbiti i samovoljno utišati. Djelovati s milošću Božjom znači dakle imati »dobru volju«. Tako glasi radosna božićna vijest: »na zemlji mir ljudima dobre volje«. Iz svega ovoga slijedi; da je vrlo skromno i maleno, što mi možemo doprinijeti i uraditi. Naš je rad sličan po svom sadržaju radnji maloga djeteta, koga otac digne do božićnog drvca, pa mu ručice metne u svoju čvrstu ruku i s njima otkine jabuku. A otac kaže djetetu: »Ubrao si jabuku, jabuka je tvoja«. Samo ovo trebamo mi donijeti: skromnu, dobru volju malog djeteta.

KRŠĆANSKI PONOS

S ove se vidilice sjajno vidi sadržaj i smisao našeg kršćanstva. »Biti kršćanin« znači biti otkupljen ne vlastitom snagom nego »po Kristu Gospodinu našem«. Biti kršćanin znači: biti svijestan da sve imam u Kristu. Gdje je Krist, nema brige i bojazni. U Kristovom evanđelju nema nijedna riječ tako jasnog i zvonkog zvuka kao riječ »uzdaj se«! »Uzdaj se, sinko, uzdaj se kćeri!« I Gospodin ne zabacuje ništa tako odlučno kao našu brigu i bojazan. »Što se bojite, malovjerni« (Mt. 8, 26)? »Mir s vama! Ja sam, ne bojte se« (Lk. 24, 36)! Ova opomena ne vrijedi samo za naravski život nego i za nadnaravski; s njegovim poteškoćama i pogibeljima. Pogotovo to vrijedi za brigu i bojazan pred grijehom. Gdje je Isus Krist, tamo nema ni ove

brige i straha. Težište našeg novog držanja i stanja ne leži toliko u tjeskobnoj borbi s grijehom, koliko u odvažnoj ljubavi prema Kristu. Franjo Saleški opominje zato ovako: »Više ljubavi za dobro nego straha pred zlim!« Moguće je, da opet padnemo u grijeh. Gdje je kršćanin, koji ne bi pao? Biti kršćanin ne znači nikada ne pasti nego ne ostati ležati, kad padnemo i uvijek u iskrenom priznanju vlastite krivnje vapiti k Kristu pustivši, da nas podigne njegova ruka. Gdje vlada ovakova vjera ljubavi i ljubav vjere, gdje je duša bezgranično priklonjena Kristu, tamo vodi naš put bezuvjetno k nebeskom Ocu, i ako se čini, da vodi preko ponora i provalija, da se vijuga uz klizavu i blatnu močvaru, da katkada plovimo po strahovito uzbibanom jezeru, te smo prisiljeni da vapijemo: »Gospodine, spasi nas jer pogibosmo«. Zato je Kristova nauka vesela vijest, evanđelje, o novoj slobodi otkupljenih u istinitom, dubokom i sretnom smislu. »Veselite se uvijek u Gospodinu! Opet vam kažem: veselite se!« (Fil. 4, 4). Kršćanstvo je radost u Gospodinu. Kršćanstvo je vjera, koja premješta brda. Kršćanstvo je trajna zahvala.

»Zahvaljujmo u svako vrijeme našem Ocu u ime našega Gospoda Isusa Krista!« (Ef. 5, 20). Ovo je istina i nije laž: mi smo otkupljeni, Bogu hvala!

PUT DO KRISTA

Tamna noć, svečana zvonjava zvona, osvijetljena crkva, pobožni i radosni ljudi, ponoćka. Betlehemska tajna obnavlja se na oltaru: »Krist nam se rodio. Dođite, poklonimo mu se!«

NOVOROĐENO DIJETE

Ja sam osamljen među osamljenima i odijeljen nepremostivim ponorom od svakog drugog. Uz to strahovita izvjesnost: ja opstojim. Točnije: ja nijesam netko drugi, ja sam ja. Svoj sam vlastiti svijet. Nosim li samo skup sila? Ne! Vladam li ovim silama? Ni to, nego bih im istom trebao biti gospodar. Dakle sam čovjek, što nosi rat u sebi, neprijateljsko razbojište, čovjek bez mira. U svemiru idu zvijezde svojim stazama; znaju kamo idu. Ili bolje: ne znaju. Njih netko vuče. Kamo? Ne znam. Nitko toga ne zna. Što će uopće gore to zvijezdano nebo? Ni toga ne znam. Pričinja se kao strašilo i zagonetka. A zamrla priroda vani pod snijegom? Opstoji li za me? Ne, jer će cvijeće u proljeće procvasti i kad ja više ne budem ovdje pa i onda kad ne bude više nijednoga čovjeka na svijetu. I priroda oko mene plaši me. Sâm sam. Samo mira nema u meni, borba vlada u mojoj duši, htio bih znati i ne znati, morati a ne moći. U mom se biću sijeku stotine pruga i smjerova. Sve vode daleko

od mene u daljinu, kao gole grane na brezi pred crkvom. Kamo ću ja? Odakle sam? Znam samo, da jučer nijesam bio i da me sutra ne će biti. Sličan sam sagorjeloj iskri, razlivenom valu, zvuku što zamire.

Čuje se glas s oltara: »Dijete nam se rodilo i Sin nam je darovan«. Dijete u jaslicama nije kao kakvo drugo malo dijete u zipki. Bog je to, neizmjerni, premudri, predobri, svemogući, bezimeni, misterij, strahoviti i čudesni Bog. Bog — pa dijete? Neizmjerni — u pelenicama? Bezimeni — židovski dječačić, Isus iz Nazareta? Još nijedna usta nijesu izrekla smjelijih riječi. Ne, nije to samo smjelo, već je drsko, još i više, to je pogrda.

A što, ako je ipak istina? Ako opstoji Bog, smije li se s njim pravdati i propisati mu, što smije i što ne smije biti? Zar se moje misli ne gube pred mislima Božjim? Ne lome li se sva mjerila iskustva, kad se pojavi Bog? Zato ne smijem odmah reći: nesmisao je i pogrda, da je Bog postao čovjekom. Nije mi to dopušteno kazati, jer Bog doista postaje čovjekom. Njegov neizmjerni razum i volja obuhvataju sve što je razumno i moguće pa i betlehemsko čudo. Zašto je nemoguće, da mi se Bog pokaže u prilici djeteta, kad se već uopće udostojao objaviti? Čudo je u tom, što se uopće objavljuje a nije u tom, što se objavljuje kao dijete. Ako se je Bog htio povezati s ljudskom naravi — a tko mu takva šta može zabraniti — gdje će se to dogoditi nego tamo, gdje ljudsko biće počinje bivstvovati, u krilu djevice? I ako je Bog htio

da svojim utjelovljenjem spasi čitavo čovječanstvo, ponizne i malene — a to je opet ovisilo samo o njegovoj volji — je li božićno čudo moglo biti dosta skromno i siromašno, da bi se upisalo u srce svim ljudima? Nije li baš siromaštvo i poniznost prirodno odijelo za Boga — čovjeka na zemlji? Zar ne bi grimiz i svila carske kolijevke bolje pokrivale sjaj i slavu božanstva? »Čudesna je kršćanska tajna, da je Bog sišao u tamnu, usku tamnicu tijela jedne žene tesara! Čudesno je rođenje Gospodinovo u štali! Kako se ove kršćanske vjerske tajne savršeno slažu s onim, što već naš razum očekuje o najdubljoj Božjoj objavi, kad Bog sebe pokazuje.« (Scheler, Vom Ewigen im Menschen).

Ne, pojava djeteta me ne će zavarati a i siromašni mi povoji ne smetaju. Mora da je baš tako dobro, kad Bog hoće k nama doći. Ali zar je Bog htio k nama doći? Neizmjerni, koji ispunja nebesa, zar je sašao na mali planet, koji se zove Zemlja? Sveti i Savršeni, da se primakne našem grijehu? Vječni našem vremenu, vremenu cara Augusta, kad je Cirin bio upravitelj Sirije? Dakako, da ovdje prestaje svako natezanje i razbijanje glave. Stojimo pred velikom tajnom pred čudom. Ovdje nastupa vjera i nevjera. Božićna vijest glasi: »Tako je Bog ljubio svijet, da je svog vlastitog Sina za nas predao«. Naše pouzdanje u Boga mora biti bezgranično, jer nas je toliko ljubio, da je predao u smrt svoga Sina. Naše će pouzdanje biti smjelo i odvažno, dā i bezgranično. Tko se tako pouzdaje, taj čvrsto vjeruje: da opstoji osobni, živi Bog,

da taj Bog ima Sina i — a to je najsmjelije i najviše —da se je Bog, koji je neizmjerno sretan i blažen u svome Sinu, priklonio našem ljudskom prahu i da ga ljubi, dā, toliko ljubi, da objavljuje čovjeku najveće dubljine svoga bitka i da je svog vlastitog Sina obukao u ljudski prah, da tako taj Sin, obučen u prah, otkupi prah.

Je li ovakova vjera doista pouzdanje u Boga, ili nije možda najgore bezvjerje? Nevjera, što božansko miješa s prahom, te dapače i prah proglasuje božanstvom? Nevjera, puna sebeljubja i oholost? Dā, tako jest: nauka o utjelovljenom Božjem Sinu bila bi najluđa — oholost i bezvjerje, kad bi bila puka ljudska nauka. Nijedna srdžba i nijedna sila ne bi bila dosta jaka, da dolično ožigoše ovakovo naučavanje. Ali što ako je to božanska nauka? Ako nas Bog zaista toliko ljubi, da sam sebe poklanja u svome Sinu? Smije li moje poštovanje pred božanstvom i spoznaja moje nevrijednosti tako daleko ići, da mogu bježati pred jaslicama i kazivati: »Gospodne, otiđi od mene, jer sam čovjek grešnik«? Ne proviruje li kroz luknje moga siromaštva gadna oholost i zar se iz mog strahopočitanja ne pojavljuje neki djetinjski prkos? Ako mi Bog pruža dar, pa bio to i najveći: njegov vlastiti Sin, tada ne može i ne smije moja duša, potrešena svojim ništavilom i zanijeta Božjom ljubavlju, nego da iz dubine vapije: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj«. Inače bih prezreo njegove darove i htio bih samom Bogu propisati, što mora činiti a što izostaviti. O uskogrudni, nastrani sinovi

ljudski, kad ćemo jednom zaboraviti, da sebe postavljamo mjerilom u svim stvarima, pa i u božanskim!

BORBA NEVJERE

Ali nevjera nije ostala samo kod toga, da želi gospodariti Bogom. Nevjera prodire dublje i zahvaća samog živog Boga, njegovu slobodnu stvaralačku ljubav. Prigovara se jaslicama, a pri tom se misli na osobnog, živog Boga, koji se daruje u ljubavi. A baš ova ljubav ne sjaji nigdje tako nadmoćno, silno i prodorno kao u badnjoj noći, kad se božanstvo pojavljuje u tijelu, u čovječjem obliku.

Tko se načelno opredjeljuje proti tajne u Betlehemu, niječe dosljedno i samog živoga Boga. Ako dublje zagledamo u pitanje, primjećujemo, da nevjera ne zabacuje ni jaslice, ni pelenice, pa ni utjelovljenje Božje nego baš samog živoga Boga. To nam mora biti jasno prije nego pođemo naprijed.

Zašto se nevjera bori protiv živoga Boga? Da li se ozbiljno bori ili je to možda dvoumica, očajno istraživanje i ispitivanje? Tamo gdje nevjera govori, gdje se nijekanje oštro obara na pristanak, rađa se borba i prkosna tvrdnja: ne ću da vjerujem. Volja vodi a onda slijedi razum. Zašto ne će nevjernik živoga Boga? Baš zato, jer je živi Bog. Ne bori se nevjera proti božanstva, koga se drži na miru u sobi, niti protiv deističkog Boga, koji je postavljen u stanje mira. Takve bogove trpi nevjera. Još se manje bori proti nekom prirodnom bogu, protiv nekom panpsi-

hizmu, proti praduhu i pravolji monizma. Nevjera niječe jedino i samo živoga Boga. Zašto? Živim osobnim Bogom ne može se gospodariti, jer živi svojim vlastitim životom, neograničenim životom. Živi Bog jest nad svima životnim oblicima, diže se iznad kruga ljudskog iskustva, ne može se obuhvatiti teleskopom, mikroskopom i izmišljenim kategorijama filozofa. Ne možeš ga izračunati, opisati niti strpati u granice našega duha. Živi Bog može kad hoće zahvatiti u osjetljivi i vidljivi svijet promijeniti i stvoriti novi svjet. Na taj način može svaku ljudsku osnovu i računanje omesti i učiniti ovisnim o sebi. Živi Bog živi životom, koji postavlja zahtjeve i ne dopušta, da mu ljudi budu ravnopravni ili prepušteni sami sebi, nego kao samovladar zahvata u svijet ljudskih želja i osnovà s odlučnim »ti moraš«. Naše samodopadno udaranje u prsa i težnju, da budemo svoji vrhovni glavari, ne trpi živi, osobni Bog.

Evo u čemu je stvar: nevjera ne će da opstoji živi Bog, jer hoće da isključivo i posve bude svoja, da pripada samoj sebi i da sama gospodari. Živi i osobni Bog za nju je teret; to nevjera osjeća. Tako bi nekako i malo dijete htjelo pripadati samom sebi, kad se igra. Dijete bi htjelo u pijesku izgraditi samo svoje vlastite misli i osnove, pa se pri tom sudari s nadmoćnim mišljenjem i čvrstom voljom starijih. Je li bezvjerac dijete? Nije, nego je još daleko manji od djeteta, jer ne dolazi samo u sukob s nadmoćnim duhom i voljom nego i odbacuje njegov upliv. A to više nije nije djetinjski, to je već ludost. Trijezno i sabrano mišljenje pokazuje, da nijesam ni ja, ni itko drugi, pa ni čitavi svijet, savršen. Posvuda su postavljene granice i svršetak, posvuda crte, koje se naglo lome. Mišljenje nije ništa drugo nego svijest o ovim granicama; htijenje nije ništa drugo nego svijest o svojoj nemoći; osjećanje mi je kao drhtavica pred ponorima, nad kojima kao omamljen teturam. U meni se sudara biti i ne biti. Štogod ja radim, ima značajku prolaznosti i težnju za ništavilom. Lako je to uvidjeti. Kad sebe promatram vidim sve to. Nije potrebna nikakva dublja filozofija. Šta više: ova je spoznaja potrebna pretpostavka svake filozofije. Zato je lakoumno postaviti sebe za zadnji cilj života te tako misliti i raditi kao da sam ja bezuvjetno nuždan.

Preostaje samo ovo: moja vlastita razumna narav nuka me, da načelno, ozbiljno i pošteno računam s tom mogućnošću, da moj mali život ima svoj početak i svoj cilj u Praživotu, koji ima život sam od sebe. Tako drži i misli svaki vjernik; to je jedino razumno i ćudoredno.

Jesam li već došao do živog osobnog Boga, kad računam, da bi Bog mogao opstojati? Još ne. Istom sam na putu do njega, ili barem nijesam taj put sam sebi tvrdoglavo pregradio. Mogu li, trebam li, moram li krenuti ovim putem? To ne ovisi o meni samomu. Pretpostavivši da opstoji osobni, živi, jedan Bog, koji ima svoje bivstvovanje od samog sebe te da živi svojom punom, pravom i čitavom biti, jasno je, da taj Bog ne treba ni najmanje moje vjere i da mi samo iskazuje milost i dobrotu, ako mi se objavi. Zato ne

smijem pitati: trebam li vjerovati, nego: smijem li vjerovati? Čim tragam za živim Bogom, moram traganje preokrenuti u molbu: »Gospodine, pomozi mojoj nevjeri!« Drugim riječima: pitanje o osobnom Bogu nije nikada samo filozofsko pitanje nego je ćudoredno i vjersko djelo. Time se bitno razlikuje od svakog drugog pitanja, na pr. od pitanja o mravljim nametnicima. Puko filozofsko zanimanje za živoga Boga jest profanacija, nije sveto i dovađa do zabluda. Ako opstoji živi Bog, onda mogu do njega doći jedino razmatranjem i molitvom. Drugog puta nema.

Tko ovo uvidi, već je mnogo zadobio. Maknuo je duševne zapreke, koje smetaju stvorenom duhu, da se punom snagom svoje životne volje preda spoznaji Božjoj stečenoj iz vidljivog, stvorenog svijeta. Nakon tkzv. »prosvjećenog« doba opasno su porasle ove zapreke. Samovlada razuma zarobila je srce a time i uvijek svježe, puno, osobno mišljenje, koje prodire iz dubina. To je doba priznavalo samo puki razum. Ako opstoji živi osobni Bog, onda sam ja stvoren i moje je čitavo biće usmjereno prema Bogu. To znači: mogu naći samo onda Boga, ako u traganju za njim sudjeluje osim mišljenja još i moja volja i osjećaji. Nema smisla tragati za Bogom, a da se pri tom ne upregnu sve ostale ljudske duševne sile, kao što nema smisla, kad bi netko htio promatrati Rembrandtove slike samo razumom. Radi toga je mogao čovjek iz starog i srednjeg vijeka lakše naći Boga, jer je njegovo mišljenje bilo jedna cjelina, osobno i živo mišljenje.

Takvo mišljenje iz punine duše postavlja nas u drugi položaj prema čitavom stvorenom svijetu. Svijet prestaje biti zagonetkom i strašilom; njegova nas pojava potiče na ispitivanje. A to ispitivanje jest pozitivno usmjereno a ne negativno: nije boležljivo, žučljivo, porugljivo, nego jedno časno i odvažno istraživanje, koje nam otvara nove vidike.

BOŽJI ODGOVOR

Na takovo istraživanje odgovara Bog u tisuću prirodnih znakova. Iz nijeme prirode shvaćam Boga posve stalno kao prauzročnika svega, kao osobni prarazum, kao osobinu pravolju, kao biće što od vijeka opstoji samo od sebe. Je li to već živi objavljeni Bog, onakav kakav nam se prikazuje u tajni Badnje noći? Ne, to još nije! Kako ću doći do ovog Boga?

Živom, objavljenom Bogu dolazim jedino preko Objave. Priroda me vodi do Boga, ali ne dovodi do mene Božji dar milosti. Hoće li se meni Bog objaviti jedino kroz nijeme, slikovite znakove ili će mi se prikloniti još bliže na neposredni, živi i osobni način? Sve to mogu samo i jedino saznati od Boga. Badnja večer predpostavlja evanđeosku vijest, a gdje se nešto naviješta, tamo je i vjera. Dakle moram vjerovati. Dakako, da to nije isto što i znati i spoznati. Ili bolje: vjera je spoznaja i znanje, ali na posve drugi način. Kad ne bi vjera bila nikakva spoznaja i znanje i kad bi se u mojoj duši rodila samo iz nevolje moga opstanka a ne bi bila mirno predanje utjelovljenom Bogu,

onda ne bi bila nikakvi prijelaz na čvrsto tlo nove stvarnosti nego očajni skok u dubinu bez dna. Vjera nije puko predanje utjelovljenom Bogu samo da se izbjegne onim neizlječivim protivštinama što ih je puna naša narav, ili da se izmakne suprotnostima između vremena i vječnosti, duha i materije, nagona i razuma. Kad vjera nije što drugo nego držanje za istinito čega nema ili što ne može biti, ili kad bi ona bila neko iracionalno, puko i slijepo predanje »okamenjenoj objektivnosti i nepokretnosti riječi: i Riječ je tijelom postala«, onda bi to bilo neko posvemašnje umjetno omamljivanje samoga sebe, neka dogmatska sugestija nad samim sobom. Ali ako nas na vjerovanje ne sili jednostavna objektivnost vijesti Badnje noći nego u njoj sakriveno čudo otkupljenja, da se suprotnosti u našoj naravi uklanjaju utjelovljenjem Božjim, tad smo već izbacili iz svog suđenja ono puko iracionalno, tad vjerujemo: jer shvaćamo razdvojenost svoje naravi, jer primjećujemo njezinu vezu s pratajnom, koja je Bog, i jer u činjenici utjelovljenja gledam svoje spasenje. Moja vjera postaje dakle već razumom prosvijetljena, misaona vjera. Je li dovoljna ovakova misaona vjera? Nije. Mogu li sebe prisiliti, da priznam činjenicu otkupljenja jednostavno zato, jer to traži moja narav puna suprotnosti? Zar nešto već opstoji radi toga, jer ja trebam? Nikako! Potreba ne stvara nego jedino računa sa stvarnošću. Ili zar ne smijem ni pitati, da li se je čudo utjelovljenja doisto dogodilo? Moram li baš zato vjerovati, da se je Riječ utjelovila, jer to čudo nije »stvarnost« za moje

rasuđivačko mišljenje? Da li se bit vjere sastoji u »borbi« i »protuslovlju«? Jedino onda ako Božanstvo ne bi bilo samo po naravi različno od mene nego bi bilo biće bitno protivno meni. Taj bi slučaj samo tada nastupio, kad bi čitavo moje biće bilo grijeh. Tad dosta ne bih imao ništa na sebi, čime bih mogao doći do Božanstva. Bio bih kao mrtvac optočen božanskim životom. Jesam li ja takva lešina i pusti grijeh? Ne, to nijesam. Imam grijeha, ali nijesam grijeh. Imam na lađi mrtvaca, ali nijesam sam mrtav. Imam u sebi protivština, ali nijesam puko nijekanje i protuslovlje. Baš radi toga može moje mišljenje, i ako inače manjkavo, shvatiti neizmjernu problematiku moga bića. I moja volja može, i ako inače krhka, težiti za prestankom svih protuslovlja i za mirom u Bogu — čovjeku. Vjera u ovu tajnu nije, dakle, nikakva čudesna biljka bez korjena. Vjera niče, probuđena jedino od Boga, iz moje prirodne sklonosti, da primim u se što je Božje, iz onoga, što bogoslovi zovu potentia oboedientialis. I zato se ne rađa u meni bez moje saradnje novi svijet vjere. Moram biti spreman za živog Boga, i moram ga slušati, kad svjedoči za se.

BOŽJE OBJAVLJIVANJE

Bog svjedoči za se, kad se objavljuje. Ne trebam se radi toga čuditi. Što više moram s tom pojavom već unaprijed računati, ako opstoji život i osobni Bog. Na taj se baš način pokazuje Bog gospodarom svega stvorenoga i očituje se kao osobni Bog objavljujući

se na neposredan i osoban način, mimo posredne objave u prirodi i njezinih pojava. Radi toga je istinska i jaka vjera u osobnog i živog Boga bila ujedno svagdje i objavljena vjera. A gdje je takva objava, tu se javlja jedna nova i neposredna pojava; tu je čudo. Pitanje objave jest uvijek spojeno s pitanjem čuda. U čudu bljeska objava, jer je ona dolazak jedne nove, više stvarnosti. Pitanje čuda je važno za objavu, a dosljedno i za opstojanje jednog osobnog, živog Boga. Vjera u živog Boga postavlja pitanje u opstanak čuda i daje pitanju neki posebni vjerski prizvuk.

POJAVA KRŠĆANSTVA

U ovom duhovnom raspoloženju gledam kršćanstvo najprije u cjelini, a da ne ispitujemo pojedine pojave. Usporedimo kršćanstvo s ostalim vjerama, u kojima je čovječanstvo tražilo kroz tisuće godina ispunjenje svojih čežnja za svetim i božanskim! Stvarna nadmoć kršćanskih vjersko-ćudorednih temelja, uzvišene duhovne predodžbe, moralni zakoni bogoštovni čini upadaju odmah u oči i ističu se još više, što se brižnije pozabavimo s usporedbom povijesti religija. U kršćanstvu je čisti istinski duh. Nema tu grubog sanjarstva i maštanja niti sparne sjetilnosti ali ni naduvene neprirodnosti i staračkog zabacivanja života i svijeta. U kršćanstvu su ostvarene najsmjelije misli, najnježnije čežnje, najodlučniji zahtjevi, najčišća požrtvovnost. Kad bi čovječanstvo htjelo živjeti u kršćanskom duhu, bilo bi sretno. Ova potpuna otvorenost kršćanstva za sve što je više, dopušta mi, da istražim njegove povjesničke početke. A ti su počeci privezani uz pojavu jedne osobe, koja — i ako su možda izvještaji o toj osobi manjkavi — označuje ideal čistog, svetog, mudrog, dobrog, junačkog, savršenog čovječanstva, i to tako prodorno i tako uvjerljivo, a ipak skromno i jednostavno za čovječanstvo, da se čovječanstvo ne može više od tog idealnog bića odijeliti. O tom idealnom liku tvrde njegovi najpovjerljiviji prijatelji i učenici, da se nazivao »Sinom« Oca i da je otišao u smrt s određenom svrhom, da umre »kao otkupnina za mnoge«. Učenici su zaokružili izvanredne zahtjeve svoga Učitelja u okvir njegovog neobičnog i jedinstvenog načina života i djelovanja. Pričaju nam o čudesima na grešnicima, na bolesnicima i na mrtvima. Ta nam čudesa opisuju bez nametljivosti, bez reklame i bez naduvenosti ondašnjeg savremenog čarobnjaštva. Ta su čudesa kao izljevi ljubavi, kao pojava sveca među bijednicima i siromašnima. Isus Krist ne vrši čudesa slučajno nego su odraz njegove nutrinje i bez njih ne može biti. Nečuvena i čudesna pojava i djelovanje Isusa Krista zadobili su svoju puninu u uskrsnuću. Uskrsnuće zatvara lanac Isusovog života a otvara unutarnju povezanost i smisao njegova života. Uskrsnuće zadobiva u svijetlu Kristovog neobičnog života svoju silnu uvjerljivu snagu. Izvještaji o uskrsnuću Kristovu primaju svoju nadmoćnu povjesničku potvrdu baš iz cijele Isusove osobe, iz njegove svete i neobične, čiste pojave, čvrsto utvrđene u povijesnici i potvrđene

krvlju tisuća i tisuća mučenika. U svijetlu Isusova života pokazuje se uskrsnuće kao svečani i božanski amen ovog života, kao rješenje zagonetke Isusove osobe, kao odlučna riječ nad njegovom tajnom.

Ali ni ovim nije još nikako izražena punina onih dokaza, koji nas povezuju s Isusom Kristom. Uskrsnuće nije neki puki povjesnički događaj i ne pripada samo prošlosti nego djeluje također i u moju sadašnjicu. S uskrsnućem stupa preda me i čitav Isusov život, tako da mogu stupiti s Isusom u osobne veze. Ne radi se samo o tome, da se jedino smjerno utvrdi jedan čudesni davni događaj. Baš zato, jer se u Isusu pojavilo Božanstvo, mora u njemu biti stvaralačka, božanska snaga, novi početak, novi pokret, novi nabujali život.

CRKVA

Gdje se živi pravim životom na zemlji, tamo se stvara. Život se zapaljuje na životu i teži da se raširi, da raste, da stvara nove oblike ali da očuva uvijek svoju organsku jedinstvenost. Pravi je život tamo, gdje se raste a ipak se ostaje sebi vjeran. Tako se mora pokazati i život Uskrsnuloga na zemlji, ako je inače pravi život: da živi životom jedne neizmjerno plodne organske jedinice, jedne stvaralačke zajednice. Taj se novi život ne odvija u pojedincu i samotnoj odvojenosti nego u nabujalom životu jedne stvaralačke zajednice.

Eto prinuđen sam tražiti onu zajednicu, u kojoj Kristov život i uskrsnuće stvaralački djeluju, u kojoj

povijesnički Isus Krist dobiva istom svoju pravu puninu i cjelinu.

Mnogo se vjerskih zajednica naziva Kristovim. Gdje je tu čitavi Krist i punina njegove stvaralačke snage? Moje će načelo kod izbora biti: gledati, gdje je jedinstvo i punina stvaralačkog djelovanja. Gdje je bogatija punina i svijesnije jedinstvo, gdje je izrazitija cjelina i vjernost samom sebi u svoj različnosti, tamo je za mene jače jamstvo, da imam pred sobom pravi stvaralački život. Ako pogledam u prošlost, ako pregledam sadašnjost i zavirim u budućnost — ne, ne može mi biti sakrivena ta zajednica. U svim vremenima stoji tu ona, katolička Crkva, obuhvaćajući sav svijet. Jedino ona seže redom i nizom svojih papa i biskupa u ravnoj, nikad ne prekinutoj i nasilno zakrenutoj crti do Isusa Krista i do njegovih učenika. Po njoj jedinoj dolazim do povjesničkog dodira i veze s Isusom Kristom. Bez nje bilo bi evanđelje o čudotvornom i uskrsnulom Kristu ništa drugo nego neobična i uzvišena vijest iz davnih vremena. Istom preko Crkve postao je Isus neposredna sila sadašnjice. Crkva predočuje živu vjeru, nesavladivu nadu i žarku ljubav tisuća generacija, što se osjećaju kao jedna zaokružena velika obitelj i jednim srcem i jednim jezikom dovikuju Kristu: »Ti imaš riječi vječnoga života!« A katolička Crkva ne priznaje samo Isusa Krista, ona ga posjeduje i obuhvata u svojim tajnama. Crkva se osjeća s njim uistinu i stvarno povezana, kao tijelo od njegova tijela, kao duh od njegova duha. Ni vlastita majka a ni vlastito

dijete nijesu vjerniku tako blizu, tako povjerljivo i živo prirasli za dušu kao što je Isus Krist. On je kralj duša danas kao i prvi dan. U Crkvi je stvaralački život, trajni život uskrsnuloga Krista, koji se dnevno obnavlja. Ako uronim u vjeri i u ljubavi u taj život, tad osjetim snagu Kristovu kao ona žena, bolesna od krvarenja, što se je dotakla ruba Isusova odijela, ili kao Toma, koji je metnuo svoje prste u Isusove rane. Isus Krist onoga vremena postaje mi Krist današnjice. Svaka njegova riječ, izgovorena pred stoljećima, prodire u me i postaje »duh i život«. Katolička Crkva dokida, svojim trajnim životom iz Gospodina vremensku razliku, što nas dijeli od Isusa. Crkva je produženi život uskrsnulog Krista; ona je punina Kristova; ona je Krist, kako se je tokom povijesti razvio.

JEDINSTVO CRKVE

Crkva je sačuvala jedinstvo u punini i različnosti. Baš time pokazala se kao život, koji ne teži samo u širinu nego i u dubinu te na taj način uvijek gospodari sobom, uvijek sobom upravlja, ostaje sebi vjerna a pri tom ne gubi svoje bitnosti. U njezinom neprestanom jedinstvu pokazuje se onaj prvotni život iz jednog Svetog Duha Gospodinova. Gdje je dvoje ili množina, gdje je podvojenost i rascjep, tamo nema pravog duha Isusova već je gospodarom ljudski sebični duh. Gdje su se našli »ja« i »ti« i gdje više nije sam Krist, tu jede svaki svoj vlastiti hljeb, a ne više onaj jedini »što mnoge čini jednim tijelom«. Svaki

rascjep, svaki razdor unosi već unaprijed pečat sebeljublja i zemaljštine a ne božanstva. Katolička Crkva ne nosi u sebi rascjepkanosti, ni zasebnih mišljenja, ni osamljenosti, nego savršenu zajednicu u vremenu i prostoru. Ta zajednica nije zbroj pojedinaca ni sukus iz svih pojedinačnih nazora. U bit Crkve pripada nadosobno jedinstvo zajednice, a to je više nego pojedinac. Po ovakom jedinstvu postajemo mi pojedini članovi udom zajednice. Nadosobno jedinstvo zajednice izvire iz jednog Duha Isusova, iz punine Kristove istine i milosti. A ta punina struji u obilju kao tajanstvena životna snaga kroz sve narode i kulture: negdje suzbija, negdje potiče, prodire, oblikuje ali nikad ne gubi samu sebe, svoj nadnaravni bitni oblik, jer dolazi iz Isusova Srca. Zato ta puna zajednica nije kao kakvo zlatno zrnce silom postavljeno u tuđe kamenito tlo nego kao živo sjeme, što prima u se sve vanjske prikladne sastavine, pa ih prerađuje po vlastitim zakonima za svoju bitnu izgradnju. Nadnaravnom bitnom obliku Crkve odgovaraju i njezine nadnaravne moći, kojima djeluje. Jedino u nadosobnoj dogmi, u sakramentu i službi, ostaje istina i milost Isusova netaknuta od naših ličnih zahvata. Stoljeća prolaze, pojavljuju se uvijek nove generacije, a ipak nije ni Petar, ni Pavao, ni Pijo, nego je Krist, koji propovijeda i krsti. Iz jedinstva svog nadnaravnog principa oblikuje se vidljiva bit Crkve sve do zadnje stanice. Jedan Krist moli za jednog vidljivog Petra, da »vjera njegova ne pokoleba« i na ovom jednom vidljivom Petru počiva

čitava vidljiva Crkva. Petar nosi i čuva jedinstvo. Po njemu postaje jedinstvo stvarnost i gledamo ga trajno pred sobom. Petar upravlja »jednim kruhom«, što čini mnoge jednim tijelom.

Na taj način vlada mojom božićnom vjerom trojstvo: Bog, Krist, Crkva. Da je isti Bog, što mi se iz vanjske prirode objavljuje po znanju i po savjesti, pravi Bog pun ljubavi, doznajem od Isusa Krista, u kome se Bog pojavio u ljudskom tijelu. Do samoga Krista i do pobožnog vjerovanja i gledanja njegove božanske snage dolazim neposredno i sasvim samostalno kroz život, što ga je u Crkvi sam Krist proizveo i što se trajno obnavlja i pokazuje preko sačuvanog stvaralačkog jedinstva. A to je znak trajnog prisustva Kristova Duha. »Jer mi je Crkva majka, imam Boga za Oca« (Ciprijan).

CRKVENA ZAJEDNICA

Iz svega slijedi ovo: tko je izvan žive katoličke zajednice, živi kao samac i pojedinac pa i onda, ako se je ujedinio s istomišljenicima u »zajednicu«. Ovakove »zajednice« počivaju na samovoljnoj težnji za jedinstvom, stvorene su iz vlastite nevolje i nije ih nadahnuo Duh Kristov nego su ljudska tvorevina. Duh se Kristov nužno očituje kroz sve stupnjeve svog povijesnog razvitka kao stvaralačka zajednica, kao jedinstvo i ljubav, kao tijelo Kristovo. Neke njegove drugačije objave nema. Zato je svaki raskol i otpad nastao mimo njegovog duha i raste kao sa-

motni korov kroz neko vrijeme hranjen umjetnom hranom. Duh Božji se javlja gdje hoće. Traži pojedince, samotnike, pa i pogane i židove, ali uvijek kao duh ljubavi i zajednice, koji želi sve ujediniti u punu i opću bratsku zajednicu. Nikad ne može Duh Kristov boraviti u takvoj zajednici, koja se je podigla proti prvotnog jedinstva i ljubavi. Ako se pojedinac i ubraja u takvu »zajednicu«, ipak je osamljenik. Kao što žarka svjetiljka postavljena u sobi baca svoje snopove svijetla u tamnu ulicu, tako sipa katolička Crkva trakove svijetla na životnu stazu svakog osamljenika. Na taj način on živi od Crkve protiv koje ratuje. Kad bi nestalo Crkve, ugasili bi se i njezini svijetli traci, kao što se pomalo gase zvijezde kad sunce zapane.

Ali daleko je još više osamljen onaj, koji želi ići svojim vlastitim putem oslanjajući se jedino na samoga sebe. Ovakav se umjetno zatvara protiv svakog životnog soka iz živog Krista, samo da bi se mogao osvjedočiti i uvjeriti iz mrtvih spisa i povelja. Sličan je čovjeku, što namjerice zatvara oči pred rascvalim i blistavim proljećem i hoće da bogatstvo proljeća prosudi samo z otpalih i požutjelih listova na zemlji. Dakako da u ovom slučaju ne preostaje drugo nego dugo, teško i beznadno istraživanje, očajno hrvanje s Bogom. A može se dogoditi i to, da ova borba postane konačno sama sebi svrhom, ratna igra između Boga i čovjeka. Čini se kao da bi čovjek htio okušati, da li ga Bog može prisiliti na vjerovanje. Ili kao da bi čovjek odlučivao o Bogu. Prometejska

igra, katkada besmislena i nedostojna i — unatoč bojne opreme — staračka i djetinjska igra. Ta mi nijesmo Prometeji, a kad bismo i bili, Bog ne dopušta, da mu ukrademo vatru! A eto događa se, da nitko ne viče i ne buči toliko o Bogu i da nitko tako teško Boga ne nađe kao baš ovi samotni »borioci s Bogom«.

KATOLIČKA RADINOST

Katolik nije nikad osamljen, niti ikada bježi u samoću, da traži i kuša Boga. Katolik živi iz punine, crpe iz zajednice onih, u kojima se Krist izgrađuje i dalje živi. Zato je katolik sačuvan od svih tih nevolja, u koliko ne pusti, da ga ludi životni vrtlog i još luđe »autonomno« mišljenje izbaci iz crkvene zajednice. Njegova je duševnost posve drukčija nego kod modernih prosvjetara. Duboka svijest o vlastitoj bitnoj nesavršenosti, strahopočitanje pred činjenicama u naravi i povijesti, živi smisao za svetost, vlastito iskustvo o sili i sreći pravog kršćanskog života, koji čisti i podiže, i još k tome blaženo uživljavanje u općinstvo svetih svih mjesta i vremena — sve te nabrojene okolnosti ne dopuštaju, da se pojavi načelna sumnja. Katolik jest pozitivan; smjer njegovog duha jest jestan i stvaralački a nije protuslovan. Katolik crpe iz punine, iz cjeline svoga vlastitog bića kao iz zatvorene jedinstvene zajednice. Zato njegova vjera nije nešto nedokučiva, niti tapkanje za nečim nesigurnim nego je temelj njegovom duševnom životu, čvrsto »ja«, mirovanje u istini.

S druge strane nije ovo mirovanje u istini, onako kako je to svojstveno katoličkom duševnom životu, samo neko nijemo, dobroćudno i lijeno primanje Objave, kako je Crkva predlaže. Baš zato jer katolik ne ulaže samo svoje mišljenje nego čitavu svoju ličnost u vjerovanje, njegov je čin vjere nešto najbolje i najodličnije u njegovom biću. Katolikova je vjera pristanak pun bezuslovnog poštovanja, poniznosti, ljubavi, velikodušja i istinoljubivosti, uz živog Boga, kako se objavio po Sinu u svojoj Crkvi. Katolik je pun ćudoredne snage i sile. Neko puko držanje za istinu, uslijed običaja i predaje, ne bi odgovaralo sadržaju katoličkog vjerovanja i ne bi se razlikovalo od primanja i predavanja običnih ljudskih običaja i predaja. Vjera je djelo, što se mora izvršiti iznova danas i sutra i uvijek. Dakako, da može i kod katolika nastati tvrda i naporna borba za Bogom, ako mu je vjera okužena duhom jalovog »prosvjećenog« protuslovlja. Ali nikad ne može biti borbe protiv Boga, rat u kom bi najprije Boga iz duše istjerao, da bi se, tobože, »bez predrasuda« mogao pozabaviti pitanjem Boga. Odviše ga je nježno obuhvatila svojom rukom Crkva, njegova majka, jako je duboko bio uronjen u životnu struju zajednice svetaca i milosti, a da bi se drugačije pozabavio vjerskim pitanjima nego na osnovi ovog bogatog života. Katolikovo traganje i ispitivanje bit će uvijek puno iskusne ljubavi, što osjeća i drži sa živom Crkvom. A dar milosti vjere u Crkvi Kristovoj uvijek unaša još to-

liko u njegovu dušu svijetla i snage, da mu je čuva od krivih odgovora i rješenja.

ULOGA MILOSTI

Ima li, dakle, na koncu konca katolička vjera ipak jedino uporište na Crkvi?

Ako pitamo, je li Crkva zadnji razlog, da je katolička vjera istinita, ono što smo do sada čuli sačuvat će nas od zablude da držimo, da bi katolik u svojoj vidljivoj Crkvi smio i mogao vidjeti zadnji i odlučni razlog svoje vjere u tajni svijet objavljivanja Božjeg. Gdje je tajna, gdje se javlja ono što je neshvatljivo, tu može biti samo Božji poziv, milost odozgo, ako se naš razum predaje tom neshvatljivom. Kao vidljiva zajednica, neprevarljiva Crkva čuva, tumači, brani i svjedoči mi da mogu vjerovati, ali nije Crkva zadnji temelj moga vjerovanja. Pa i tamo gdje se ne radi o najdubljim vjerskim istinama i o objavljenoj sadržini velikih tajna nego o priznanju da jesu i da su povjesnički postojale, gdje se, dakle, radi o vjerodostojnosti svjedoka objave, ipak je na koncu spasonosna snaga božanske milosti, koja čisti naš duh, opterećen posljedicama istočnog grijeha, svakog sebeljublja u mišljenju i htijenju te mu slobodno upravlja pogled prema sjaju istine evanđeoskog svjedočanstva. Ne vodi nas do vjere vidljiva Crkva; vjerujem u Boga, koji svojom milošću u meni djeluje. Vjerujem u Boga radi Boga.

Odakle znam, da opstoji Bog, jer još nijesam Boga u lice gledao? Kako mogu reći: opstoji Bog? Mogu

posve mirne duše i prirodnom sigurnošću kazati i utvrditi: mora opstojati Bog, ako ne držim, da je sve na svijetu bez smisla. Moja se sigurnost osniva na razumnom promatranju prirode i povjesničkih događaja. Ne mogu nikako vjerovati, da se iza tolikih težnja za istinom i ozbiljnim traganjem, iza toliko proučavanja i duhovnosti, iza tolikog broja čudesa i potvrda, iza toliko plemenitosti i čistoće, sreće i blagoslova, skriva velika obmama. Samoobmama i prevara apostola i ostalih svjedoka vjere pala bi na samoga Boga. Iza svijeta neoborivih činjenica stajao bi tamni besmisao, a ja bih sam sebi bio mučna i teška zagonetka, koju bih želio riješiti a ne bih mogao. U to ne mogu vjerovati. Bio bi to ludi skok u kaos i vrtlog, a ne u ništavilo! Bilo bi to uništenje samoga sebe, obožavanje bezumlja, svjetsko ludilo. Moje naravsko osvjedočenje, da doista opstoji Bog, s kim se susrećem u crkvenom kršćanstvu, jest eto već zahtjev moje duhovne i ćudoredne naravi.

Ali moja vjera je još nešto više; ja je doživljujem i kušam; prelazim u gledanje, i ako samo »kao kroz ogledalo« (1 Kor. 13, 12). Ne mogu, naravski, shvatiti nadnaravnu stvarnost vjere u biti, ali tu stvarnost osjećam u djelovanju vjere, u neprispodobivoj čistoći, dubini i snazi, po kojima: »Sam Duh daje našem duhu svjedočanstvo, da smo djeca Božja« (Rim. 8, 16). Da, ja osjećam vjeru i izvan sebe u mirisu, koji izbija iz blagoslova crkvenih misterija, iz nenatrunjene i stroge dogme, iz ozbiljnih pojava. Eto tako mogu blagoslovljenu snagu svoje vjere i iskusiti u

određenoj mjeri. I što svijesnije i savjesnije živim po evanđelju, to je jače i sigurnije moje iskustvo, da je »snaga Božja na spasenje za svakoga, koji vjeruje« (Rim. 1, 16).

Dakako, da ova izvjesnost i sigurnost ne može biti neko »egzaktno« osvjedočenje u strogom smislu riječi. Nikada ne mogu ljudski pogledi biti toliko bogati i duboki, da nam vjeru u Boga i u njegovu riječ upravo nameću. Uvijek će naše vjersko mišljenje pratiti neke tamne točke. A kako ipak dolazimo do čvrste vjere? Snagom naše volje a ne mišljenjem. Naša vjera nije samo čin spoznaje nego i odluka, čin volje. Budući da je naša volja već od naravi upravljena prema carstvu vrednota, dosta je, da duh primjeti te vrednote i već se ljudska volja slobodno okreće prema njima te snagom svoje vlastite odluke povlači za sobom preko svih nejasnoća naš razum, ako još uvijek oklijeva, i sili na pristanak. Vjerujem, dakle, jer hoću vjerovati. Iz dubine svoje volje klanjam se Bogu, na koga mi razum kao iz daljine pokazuje.

NEDOKUČIVO UPOREĐENJE

Ali zašto se baš ja odlučujem za Boga i za njegovu istinu? Zašto ga ne priznaju tolika druga slobodna bića, premda i njima svijetli objava Božja? Ovo pitanje dovodi do onog što je zadnje i najdublje u tajni vjere. Razlog toj pojavi leži u božanskom izboru i dijeljenju milosti, jer ovako glasi riječ Gospodinova: »Nitko ne može doći k meni, ako mu nije dano od

Oca« (Iv. 6, 65). Koliko vjera bila da bila moj čin, ipak je to djelo Božje u najodličnijem smislu. »Po vjeri ste otkupljeni iz milosti; ali ne sami po sebi, milost je Božja« (Ef. 2, 8). Moja je vjera u svojem zadnjem korjenu milost, dar Božji.

Onda, dakle, nijesu ljudi krivi ako ne vjeruju? Pitanje je to isto tako mučno kao i ono, što obavija tajnu slobodnog božanskog izbora milosti. Nitko na zemlji ne može to pitanje riješiti. Samo se toliko može reći: nevjera se ne bi toliko upisala u grijeh ljudima, kad bi Božje sudjelovanje bilo potpunoma izjednačeno našem djelovanju, t. j. kad bi se Božja saradnja odigrala na istoj bitnoj osnovi kao i naša radnja. Tad bi Bog bio jedini krivac ljudske nevjere, jer bi kao prvi uzrok djelotvorno pozvao od vijeka neke ljude na spasenje a neke ne. Ali je baš to osobito svojstvo Božjeg djelovanja i njegov Božji način, da prožima svojom voljom moj život i rad, a da pri tome ne dira nikako u moju bit i u moje djelovanje nego mi ostavlja njihovu naravsku slobodu. Baš u tome leži nedohvatna uzvišenost božanske stvaralačke moći, da Bog stvara za naravski život razumno biće, koje je posve Božje, a opet je s druge strane posve samo svoje. Bog proizvađa u mojem nadnaravnom životu vjeru — i ta je posvema njegov dar, a opet je i moja. Naša vjera pripada sasvim nama a opet je i Božja svojina. Tako u kršćanstvu stoje uporedo milost i sloboda, a da se međusobno ne isključuju. Zato opstoji prava krivnja, kad se ne vjeruje: »Tko ne vjeruje u Sina, taj ne će vidjeti

života nego srdžba Božja ostaje na njemu« (Iv. 3, 36). A opet s druge strane vrijedi u punom smislu riječ Gospodinova: »Nitko ne može doći k meni, ako ga ne privuče Otac, koji me je poslao« (Iv. 6, 44).

Tajna vjerovanja ima svoj temelj u tajni Božjoj.

POGOVOR

Dr. Karl Adam, redovni sveuč. profesor na kat. teol. fakultetu u Tübingenu, prevalio je već šest decenija života. On je »en vogue«, najčitaniji religiozni pisac na njemačkom jeziku. Kritika ističe njegov blistavi stil, solidnu teološku spremu i neobičnu sposobnost, da se u načinu obrađivanja težeg teološkog gradiva približi savremenom čitatelju: duhovniku i svjetovnjaku. Nepobitno mu pripada prvenstvo među religioznim piscima iza svjetskog rata, da je u svojim djelima (Wesen des Katholizismus, 4. izd., Düsseldorf; Jesus Christus, 4. izd., Augsburg) misaono otkrio široj javnosti osobu Kristovu i njegovog mističnog tijela Crkve.

Hrvatska javnost dobiva u ovom djelu: Krist u Svijetu, glavnija poglavlja iz Karl Adamova djela: Christus unser Bruder, Regensburg, Verlag Habbel. Djelo je doživjelo nekoliko izdanja. Značajka mu je, da je autoru pošlo za rukom, da sretno prikaže osobu i rad Gospodina Isusa Krista prama nama ljudima i koliko nas bogatstvo i sjaj te veze s Kristom može usrećiti i razveseliti, kad ginu i propadaju vremenite i zemaljske vrednote kao u današnja teška vremena.

SADRŽAJ

»TIPOGRAFIJA« D. D., ZAGREB